

ukrainian
institute

Ілля Нестеренко

НІГЕРІЯ

культурне середовище
та локальні контексти

НІГЕРІЯ

**культурне середовище
та локальні контексти**

Київ, 2025

УДК327(477:669.1):316.55

Автор	Ілля Нестеренко
Менеджер проєкту	Богдан Веселовський
Інтерв'юер	Дмитро Суслик
Дизайнерка і верстальниця	Ольга Пугіна
Фото на обкладинці	Link Bridge in Lagos, Nigeria Tunde Buremo

Дослідження здійснене Аналітичним центром ADASTRA
на замовлення Українського інституту.

Зміст звіту є відповідальністю автора і не обов'язково
відображає позицію і бачення Українського інституту.

ukrainian
institute

Зміст

5 Вступ

7 Перелік респондентів

9 Огляд культурного та соціального контексту Нігерії

Етнічне, лінгвістичне та релігійне різноманіття

Культурний консерватизм

Експресивна культура: мода, кіно, музика, танці

Доколоніальна та колоніальна історія

Незалежна Нігерія

Чутливі теми

21 Сфери культури та академії. Громадянське суспільство

Сфера культури

Діяльність іноземних дипломатичних представництв і установ
культурної дипломатії в Нігерії

Академічна сфера

Сфера громадянського суспільства

46 Перспективи співпраці з Україною

Уявлення про Україну

Рекомендації щодо організації культурних заходів у Нігерії

54 Висновки та рекомендації

Висновки

Рекомендації

62 Команда проєкту

Civic Towers, Ларос,
Nupo Deyon Daniel

Вступ

Посольство України у Федеративній Республіці Нігерія розпочало свою діяльність у 2001 році, проте лише нещодавно почали з'являтися перспективи для розвитку тіснішої співпраці між двома країнами, переважно торговельно-економічної. Значним кроком у цьому напрямку стала ініціатива Торгово-промислової палати України, яка у 2018 році організувала першу за 25 років незалежності України місію українського бізнесу до Нігерії¹.

Хоча відносини між країнами зазнали певних випробувань на тлі викликів останніх років, зумовлених повномасштабною війною Росії проти України (включно з евакуацією нігерійських студентів з України² та питанням участі нігерійських добровольців у міжнародному легіоні Збройних Сил України³), **обидві сторони продовжують шукати шляхи для зміцнення взаєморозуміння та партнерства.**

Українська культурна дипломатія у цьому контексті здатна створити сприятливе підґрунтя для кращого порозуміння між двома країнами. Однак для вироблення системного і стратегічно зорієнтованого підходу до її роботи слід дослідити

особливості нігерійського культурного середовища та локального культурного контексту. Тому це дослідження спрямоване на вивчення потенціалу та перспектив українсько-нігерійської співпраці у сфері культури, яка може стати основою для довготривалого партнерства між країнами.

Для реалізації цієї мети було сформовано такі завдання:

- з'ясувати особливості функціонування локальної інфраструктури у культурній та академічній сферах, а також сфері громадянського суспільства. Визначити ключові тенденції у цих сферах;
- з'ясувати специфіку функціонування нігерійських державних та недержавних інституцій;
- дослідити особливості суспільно-політичних, історичних та культурних контекстів, а також публічного дискурсу в Нігерії. Провести аналіз особливостей національної та регіональних ідентичностей, особливостей колоніальної історії та її сучасного прочитання;

1 Ukrainian-Nigerian Business Forum Was Held in the Chamber of Commerce and Industry of Lagos in the Framework of the Trade Mission of Ukraine to Nigeria, Embassy of Ukraine in the Federal Republic of Nigeria, 04.04.2018, <https://nigeria.mfa.gov.ua/en/news/64370-u-ramkah-torgovoji-misiji-ukrajini-do-nigeriji-v-tpp-m-lagos-vidbuvsya-ukrajinsyko-nigerijskij-biznes-forum>.

2 На початку повномасштабного вторгнення РФ проводила операції з дезінформації, спрямовані на країни Африки, в яких ампліфікувала вплив расизму в Україні. Як «доказ» росіяни представляли кадри, в яких студентам з Африки буцімто відмовляють у праві на евакуацію на підставі раси. Це отримало резонанс зокрема в Нігерії, де уряд засудив Україну за «таке ставлення» до своїх студентів.

Emmanuel Akinwotu i Weronika Strzyżyńska, *Nigeria Condemns Treatment of Africans Trying to Flee Ukraine*, The Guardian, 28.02.2022, <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/28/nigeria-condemns-treatment-africans-trying-to-flee-ukraine-government-poland-discrimination>.

3 Офіційно уряд Нігерії висловлював співчуття та моральну підтримку українській стороні на початку повномасштабного вторгнення. Проте коли йшлося про можливість участі нігерійців у міжнародному легіоні ЗСУ, нігерійська сторона була категорично проти, остерегаючись, що це не дозволить надалі підтримувати торгівлю агропродукцією з РФ.

Soraya Ali, *Nigerian Volunteer: 'Fighting in Ukraine Is Better than Living Here'*, BBC, 16.03.2022, <https://www.bbc.com/news/world-africa-60712913>.

- проаналізувати чутливі для внутрішньої аудиторії Нігерії теми, пов'язані з особливостями історичного досвіду, а також теми чи уявлення, які впливають на сприйняття України та розвиток культурної співпраці з нею;
- окреслити найбільш перспективні культурні сфери, тематики та напрямки, в яких може працювати українська культурна дипломатія та автономні українські культурні агенти з нігерійськими акторами у культурній, академічній сферах та сфері громадянського суспільства.

Методологія дослідження передбачала проведення напівструктурованих глибинних інтерв'ю з експертами, що представляють різні сфери культури, мистецтва та громадянського суспільства Нігерії. У рамках польового етапу дослідження було проведено 17 таких інтерв'ю (повний перелік наведений далі), з яких у 3 випадках респонденти виявили бажання зберегти конфіденційність, мотивуючи це специфікою своєї професійної діяльності.

Додатковим методом збору даних є аналіз відкритих джерел, таких як академічна література, медіаматеріали, веб-сайти державних органів, неурядових організацій, проєктів тощо.

Основний метод аналізу отриманих результатів — якісний контент-аналіз текстових розшифровок аудіозаписів інтерв'ю/текстів нотаток; робота з іншими первинними і вторинними джерелами.

Перевагами такого методу є можливість отримати відповіді поінформованих членів суспільства про стан культурної інфраструктури Нігерії. Водночас він має певні недоліки, зокрема високий ризик упередженості у фінальній вибірці респондентів, вплив особистих і професійних факторів на оцінки експертів, а також обмеженість інформації щодо стану культури за межами їхньої спеціалізації. Сукупність цих факторів вимагає особливо обережного підходу до узагальнення отриманих даних. Однак, якщо деякі факти повторюються і співпадають від респондента до респондента, то, за умови подальшого дослідження наданого фактажу, це надає можливість робити небезпідставні припущення про особливості досліджуваної сфери.

Дослідження викладене у трьох частинах. У першій частині досліджуються особливості нігерійської ідентичності, у другій — культурна інфраструктура Нігерії, у третій — досліджено особливості сприйняття нігерійцями України та окреслено перспективні сфери та приклади співпраці у сфері культури. Остаточні результати дослідження представлені у висновках та рекомендаціях.

Перелік респондентів⁴

- **Віктор Абереджесу** (Victor Aberejesu), автор пісень та публічний оратор.
- **Аніта Абада** (Anita Abada), експертка з телебачення/кіно, медіа, творчиня реклами, засновниця [OneFlick Media](#).
- **Філіп Агбес-молодший** (Philip Agbese Jnr), художник і креативний директор Центру креативних мистецтв та візуальної образності ([Creative Arts and Visual Imagery Centre, CAVIC](#)) в Абуджі.
- **Джеррі Адесево** (Jerry Adesewo), засновник королівського театру Ароджа, національний директор з питань реклами, член Національної асоціації практиків нігерійського театрального мистецтва ([National Association of Nigerian Arts Practitioners, NANTAP](#)).
- **Нафіса Атіку-Адеджувон** (Nafisa Atiku-Adejuwon), гендерна аналітикиня, консультантка з питань різноманіття, рівності та інклюзії, стипендіатка програми ім. Нельсона Мандели у Вашингтоні 2024 року, авторка, проєктна менеджерка.
- **Алекс Асігбо** (Alex Asigbo), експерт з питань культури, Президент Товариства театральних діячів Нігерії ([Society of Nigerian Theatre Artists, SONTA](#)) (2017–2021).
- **Яхуза Рабіу Гарба** (Yahuza Rabiu Garba), доктор, історик, експерт [Музею природознавства ім. А. Г. Левентиса](#) ([Natural History Museum of Obafemi Awolowo University in Ile-Ife](#)), науковий співробітник [Гете-Інституту](#) (куратор мистецького напрямку).
- **Годвін Іфеді** (Godwin Ifedi), редактор онлайн-журналу фото-новин «[Black Ottawa Scene](#)», колишній президент Нігерійсько-канадської асоціації Оттави.
- **Олена Недригайло**, генеральна директорка Торгового дому «Нігерія-Україна» ([Trading House Nigeria-Ukraine](#)), Абуджа–Лагос.
- **Вана Удобанг** (Wana Udobang), письменниця, поетеса, мисткиня, кураторка мистецьких проєктів.
- **Бренда Уфофо** (Фашугба) (Brenda Uphopho (Fashugba)), регіональна керівниця програми «Креативна економіка» та керівниця відділу мистецтв Нігерії у [Британській Раді](#).
- **Анікеме Фінбарр** (Aniekeme Finbarr), професійний оратор, бізнес-тренер та спеціальний помічник губернатора штату Аква Ібом.
- **Даніїл Шевчук**, третій секретар Посольства України в Федеративній Республіці Нігерія (культурні питання).
- **Лола Шонейн** (Lola Shoneyin), поетеса, письменниця, редакторка, видавчиня, книготорговчиня, організаторка фестивалів (Фестиваль мистецтв і книги Aké ([Aké Arts & Book Festival](#)) в Лагосі).
- **Представник сфери громадянського суспільства**, конфіденційно.
- **Представник академічного середовища**, конфіденційно.
- **Представник української діаспори у Нігерії**, конфіденційно.

⁴ Посади й афіліації респондентів вказані станом на кінець 2024 року, коли проводився польовий етап дослідження у формі глибинних експертних напівструктурованих інтерв'ю.

Вид на Lagos Marina,
Namso Ukpanah

Огляд культурного та соціального контексту Нігерії

Етнічне, лінгвістичне та релігійне різноманіття

«Нігерійська ідентичність — це, без сумніву, множина, а не одиниця. Наша країна складається з понад 250 етнічних груп, кожна з яких має свою мову, звичаї та традиції. Це розмаїття є визначальною характеристикою Нігерії — це те, чим ми пишаємося, але воно також ускладнює можливість говорити про єдину нігерійську ідентичність. Це радше мозаїка з різних культур, які співіснують [між собою]»⁵.

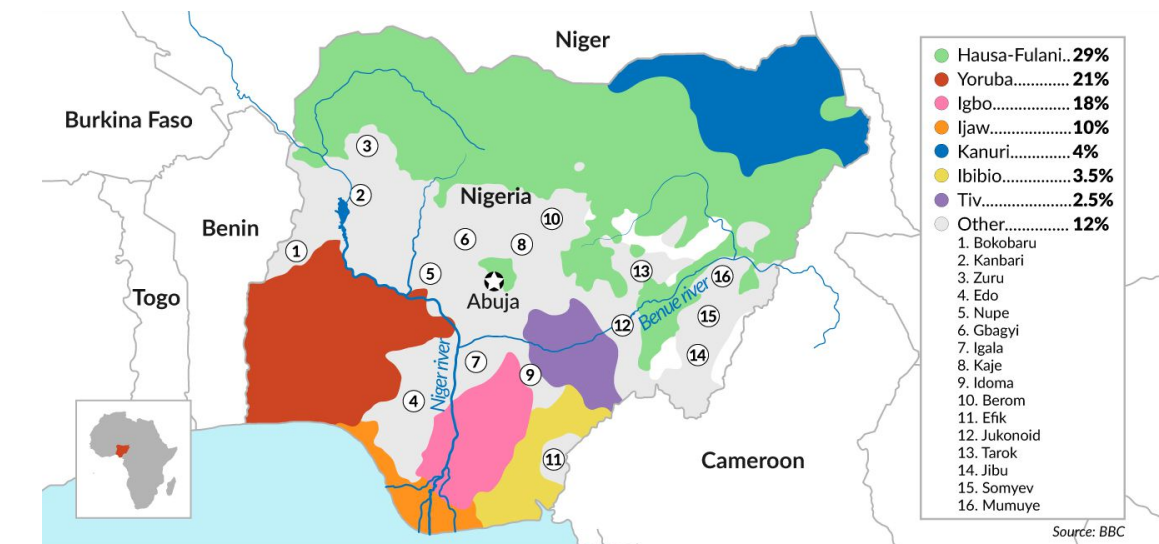
Конфіденційно

Унікальна риса нігерійської ідентичності, про яку згадував без перебільшення кожен респондент, — це її різноманітність. Хоча конкретні цифри різняться, у країні з населенням у 236 мільйонів людей (дані станом на 2024 рік) проживає понад **250 етнічних груп**, які розмовляють **понад 500 мовами**⁶. Серед них три найбільші етнічні групи — хауса⁷ (30%), йоруба (15,5%) та ібо/ірбо⁸ (15,2%)⁹.

З такої статистики одразу помітно, що разом ці три етнічні групи не становлять і двох третин населення, тому як окрему групу можна виділити малі, або меншинні етнічні групи (minority tribes). Разом вони станов-

Найчисельніші етнічні групи Нігерії.

Джерело: [GIS](#)

⁵ Тут і далі прим. автора.

⁶ Nigeria, The World Factbook, Central Intelligence Agency, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/nigeria/#people-and-society>.

⁷ Курсивом позначено назви етнічних груп. Назви мов, якими вони користуються, подано звичайним текстом. Так, «хауса» означає назву етнічної групи, а «хауса» — назву мови.

⁸ Риска «/» позначає альтернативні назви етнічних груп.

⁹ Doris Dakua Sasu, Nigeria: distribution of ethnic groups, Statista, 2018, <https://www.statista.com/statistics/1203438/distribution-of-ethnic-groups-in-nigeria/>.

лять 39,3% населення. Найбільшими серед меншин є етнічні групи фулані/фульбе (6%, їх часто об'єднують в одну підгрупу з хауса), тів (2,4%), канурі/бері-бері (2,4%), ібібіо (1,8%) та іджо/ізон (1,8%).

Географічно це різноманіття представляється так: три найбільші етнічні групи розташовані у кластерах. Хауса проживають на півночі, йоруба — на південному заході, ібо — на південному сході. Між трьома кластерами знаходяться «пояси» з малих етнічних груп.

До етнічного різноманіття варто додати лінгвістичне. На території Нігерії проживають носії трьох різних мовних сімей Африки. На півночі можна знайти мови афро-азійської сім'ї, серед них найчисельніша мова — хауса — має близько 54 мільйонів¹⁰ носіїв та використовується як мова міжетнічного спілкування. На північному заході та північному сході проживають носії ніло-сахарської мовної сім'ї — найбільше носіїв мови канурі, яка сумарно налічує близько 3 мільйонів людей. Зрештою на півдні широко представлені мови нігеро-конголезької сім'ї, найбільш поширеними з яких є мови йоруба та ібо, які налічують 45 та 31 мільйонів носіїв відповідно^{11,12}. При цьому навіть ці мови не варто сприймати монолітами, адже вони мають свої варіації та діалекти.

«Кожна етнічна група намагається представити свою культуру, починаючи з мови. Ми дбаємо про нашу мову, хоча англійська мова є офіційною, однак в кожному штаті, в кожному регіоні, кожен [також] вивчає свою місцеву мову. І обидві мови викладаються в школах у різних штатах. [Нас] об'єднує те, що

незалежно від того, де ви знаходитесь в Нігерії, ви вивчатимете англійську мову. [...] Тому, якщо ви переїжджаєте з одного штату в інший, це все одно, що переїжджати з однієї країни в іншу».

Конфіденційно

Попри офіційний статус, англійська мова є мовою міжетнічного спілкування на національному рівні. При цьому спілкування здебільшого ведеться не стандартною англійською («Queen's English», словами респондентів), а нігерійським піджином — креольською версією англійської, яка увібрала особливості місцевої вимови та лексики. Нігерійський піджин налічує близько 120 мільйонів носіїв, серед яких абсолютна більшість (116 мільйонів) використовує її як другу мову¹³.

Окремо варто звернути увагу на поліконфесійність у Нігерії. Станом на 2018 рік 53,5% населення Нігерії сповідувало іслам, а 45,9% — різні гілки християнства (англіканство, католицизм, різновиди протестантських церков). При чому мусульмани переважно проживають на півночі країни, а християни — на півдні. Решта 0,6% припадає на інші форми віросповідань, передусім традиційні африканські вірування¹⁴.

Цікаво, що попри малу кількість реальних послідовників традиційних африканських вірувань, більшість респондентів відзначала їхнє вагоме значення у формуванні культури етнічних груп Нігерії. Багато фестивалів традиційної культури походять з дохристиянських/доісламських часів. А мусульмани та християнські місіонери у свою чергу намагались вплести традиційні вірування у канву свого релігійного нарративу.

10 Hausa, Ethnologue, <https://www.ethnologue.com/language/hau/>.

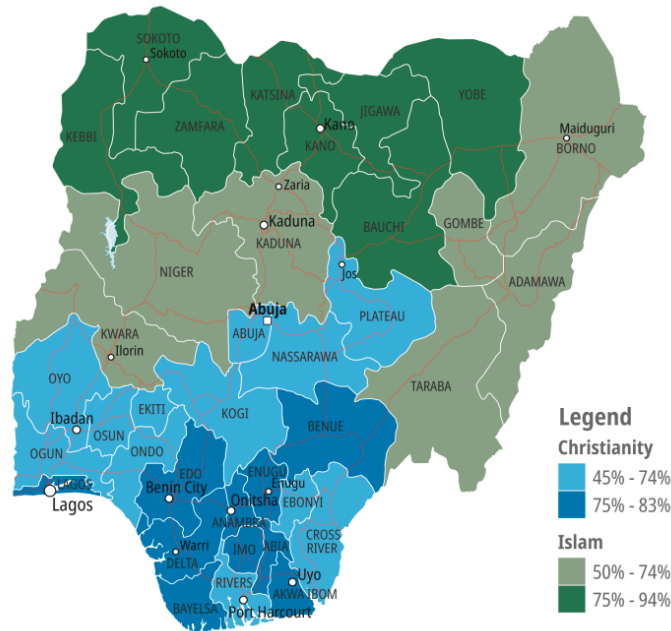
11 Yoruba, Ethnologue, <https://www.ethnologue.com/language/yor/>.

12 Igbo, Ethnologue, <https://www.ethnologue.com/language/ibo/>.

13 Pidgin, Nigerian, Ethnologue, <https://www.ethnologue.com/language/pcm/>.

14 Nigeria, The World Factbook, Central Intelligence Agency, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/nigeria/#people-and-society>.

NIGERIA Largest Religion by Province

DATA: Todd M. Johnson and Gina A. Zurlo, eds.
World Christian Database (Leiden/Boston: Brill, 2021)

DESIGN BY:
cartoMission

Нігерія. Найбільш поширена релігія за штатом.

Джерело: [cartoMission](#)

Однак, незалежно від конфесійної приналежності, багато респондентів звертає увагу на релігійність пересічного нігерійця. За соціологічним опитуванням World Values Survey 2018 року, 83,7% нігерійців сказали, що відвідують релігійні заходи «раз та тиждень» або «більш ніж раз на тиждень»^{15,16,17}.

Також респонденти зазначали важливість общинної приналежності в Нігерії, що зрозуміло, враховуючи етнорелігійну

та лінгвістичну специфіку кожного регіону країни.

«Є таке прислів'я, що село виховує дитину. [...] Тут існує система спільноти [...], яка об'єднує людей, коли вони виховують дітей і ведуть домогосподарство, [...] тут є величезне відчуття [приналежності до общини], і я думаю, що це не просто африканська чи нігерійська цінність, а те, що може супроводжувати соціальні зміни та розвиток».

Нафіса Атіку-Адеджувон

15 Haerpfer C. et al., *World Values Survey: Round Seven*, ed. M. Lagos et al., Madrid, Spain & Vienna, Austria: JD Systems Institute & WVSA Secretariat, 2022, <https://doi.org/10.14281/18241.24>.

16 Опитування World Values Survey (WVS) охоплюють більше півтори сотні країн, а тому проходять «хвилями» у 3-5 років. Станом на час написання роботи (перша половина 2025 року) остання хвиля — сьома — проходила у період з 2017 по 2022 роки. В рамках цієї хвилі дані з Нігерії були зібрані у 2018 році. У випадку WVS зазвичай цитується дата публікації дослідження після проведення всіх опитувань в рамках хвилі, що припадає на 2022 рік. Через це у тексті зазначена дата публікації — 2022 рік, при тому, що дослідження проводилось у 2018 році.

17 Восьма хвиля опитувань розпочалась у січні 2024 року і за планом має тривати до кінця 2026 року. Опитування про Нігерію ще не проводились, тому наразі дані WVS за 2018 рік — найбільш актуальна інформація в рамках цього підходу. Опитувальники WVS стосуються фундаментальних цінностей суспільства, які зазвичай змінюються в розрізі поколінь. Тобто реальна різниця у даних помітна приблизно в 10-, а то й 15-річному горизонті, тому використання даних за 2018 рік надає можливість підтвердити чи спростити тези про релігійність нігерійців.

Постає запитання, як настільки строкате населення у мовному, етнічному, релігійному плані співіснує в одній країні. Відповідь на нього можна позначити спектром з двох полюсів. З одного боку — «єдність у різноманітті», офіційний підхід федерального уряду, що робить акцент на розвитку всенігерійської ідентичності. З іншого боку — партикуляризм і боротьба між етнічними групами за доступ до державних ресурсів. У крайніх випадках робиться песимістичний висновок про марність спроб об'єднання різних етнічних груп в одну державу та штучний характер нігерійської культури:

«Не існує такої речі, як нігерійська культура. Є культури, засновані на етнічній приналежності кожної людини, але у нас немає нічого, що ми називаємо нігерійською культурою».

Конфіденційно

Такий підхід знецінює об'єднання етнічних груп Нігерії в єдину федерацію та робить надмірний акцент на етнічній приналежності. Хоча в історії Нігерії були періоди, коли міжетнічна ворожнеча виходила на передній план і завдавала шкоди політичній стабільності, наразі акцент робиться на міжетнічній співпраці та єдності федерації (детальніше див. пункти *«Доколоніальна та колоніальна історія»* та *«Незалежна Нігерія»*).

Культурний консерватизм

Важливість приналежності до спільноти (зокрема, до певної етнічної групи) та релігійність вказують на консервативність нігерійського суспільства. І про це неодноразово згадували респонденти:

«Ми не дуже ліберальні, ми все ще дуже консервативне суспільство. Іноді ця консервативність також підкріплюється патріархатом, який, на жаль, все ще є майбутнім культури [в Нігерії]».

Нафіса Атіку-Адеджувон

«У нас багато церков. У нас багато мечетей. І з християнським консерватизмом чи ісламським консерватизмом завжди є теми, які ніхто не хоче відкрито підтримувати».

Бренда Уфофо

Якщо спробувати кількісно оцінити цю консервативність, то варто взяти до уваги результати сьомої хвилі соціологічних опитувань World Values Survey (2017–2022 роки)¹⁸.

Як можна побачити на графіку нижче, Нігерія знаходиться в центрі «афро-ісламського» кола країн поруч з Єменом та Ефіопією і демонструє високі показники в бік традиційних цінностей¹⁹ та цінностей виживання²⁰.

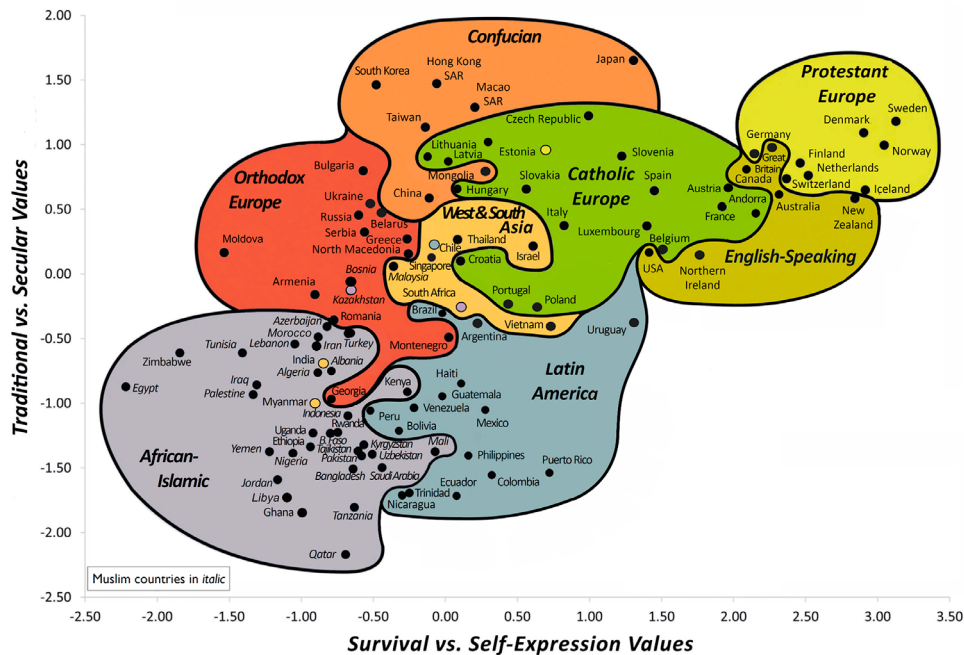
Релігійність та важливість приналежності до спільноти, про які йшлося вище, є індикатором поширеності традиційних цінностей та

18 Збір даних для WVS відбувається шляхом проходження опитувальника з близько 300 питань, на основі якого потім підраховуються два індекси, які показують (а) наскільки у досліджуваному суспільстві превалюють традиційні/світські цінності та (б) наскільки у досліджуваному суспільстві превалюють цінності виживання/самовираження. Детальніше див. нижче.

19 Традиційні цінності підкреслюють важливість релігії, зв'язків між батьками та дітьми, поваги до авторитетів і традиційних сімейних цінностей. У методології Інглегарта їхньою протилежністю є світські цінності: у суспільствах зі світськими цінностями релігія, традиційні сімейні цінності та авторитет не займають центральне місце.

20 Цінності виживання роблять акцент на економічній та фізичній безпеці. Це пов'язано з відносно етноцентричним світоглядом і низьким рівнем довіри та толерантності у суспільстві. Їхньою протилежністю є цінності самовираження. Вони надають пріоритет захисту довкілля, зростанню толерантності до іноземців, сексуальній та гендерній рівності, а також зростаючим вимогам до участі у прийнятті рішень в економічному та політичному житті.

The Inglehart-Welzel World Cultural Map 2023

Культурна мапа світу Інґлегарта — Вельцеля 2023 року.

Джерело: [World Values Survey](#)

цінностей виживання — а з тим і консервативних настроїв — у нігерійському суспільстві. Ще одним з проявів цього консерватизму є велика цінність проявів поваги до авторитету, на що також звертали увагу респонденти з Нігерії:

«[Перше], що люди повинні знати про нас, полягає в тому, що ми поважаємо людей, старших за нас, літніх людей. І це пронизує багато культур в Нігерії. Тож старші люди в нігерійській культурі користуються повагою. Незалежно від того, чи це хауса, чи йоруба, чи іґбо, чи ібібіо [...] — існує повага до старших. [...]».

Анікеме Фінбарр

З розмов із респондентами можна виокремити три типи поваги залежно від учасників комунікації. Це (1) повага молодшого до старшого²¹, (2) повага підданих/громадян до монарха/представника влади²², та (3) повага іноземця до країни-пребутування.

З огляду на те, що ця робота присвячена передусім взаємодії українців із нігерійцями, зупинимось на останньому пункті. Респонденти підкреслювали, що прикметна риса пересічного нігерійця — це очікування висловлення поваги до себе і своєї культури. Конкретні прояви цієї поваги будуть різнитись залежно від етнічної групи, але універсально цінується вітання за тради-

21 Логічним висновком цього типу поваги є універсальна повага до літніх людей. Однак, цей тип поваги стосується і родичів, і друзів, і професійних колег (при цьому вік переважає над титулом і, умовно, молодий співробітник офісу має все одно вітати з повагою літнього охоронця чи шофера).

22 У Нігерії зберігається існування традиційних інститутів влади, хоча ця влада здебільшого має символічне значення (аналогія із сучасними монаршими родинами Європи тут буде доволі доречно). Незважаючи на те, це султан Сокото чи ооні Іфе (найвищі монарші титули у народів хауса-фулані та йоруба відповідно), прояв поваги до традиційних представників влади залишається важливою частиною нігерійської культури.

ціями місцевої культури та відкритість до кухні, фестивалів, повага до вірувань та заборон, що їх сповідує місцева спільнота.

Експресивна культура: мода, кіно, музика, танці

Цікавим доповненням до цієї консервативності є те, що нігерійська культура є вкрай експресивною. В описах респондентів часто зустрічаються згадки про «бурхливу енергію», що пронизує нігерійську культуру, про те, що нігерійці «гучні», «дуже музично розвинені», полюблюють моду, чудові співбесідники, гостинні, люблять чути та розповідати історії. У цієї експресивності є свої наочні прояви.

По-перше, у Нігерії активно розвивається індустрія моди. **Заходи, пов'язані з показом мод, дизайном одягу та аксесуарів — це те, що викликає в нігерійців активний інтерес і дуже цінується.** Окремо варто сказати про те, що в Нігерії цінується традиційне вбрання: 25,1% населення носить традиційний одяг²³.

«Проходить дуже багато фешн-шоу. Населення тут загалом полюбає одягатися. Вони одягаються дуже гарно. [У] них дуже чудове відчуття поєднання кольорів. Вони це вміють і вони це люблять. Тут зароджується дуже багато традицій в моді».

Конфіденційно

По-друге, у Нігерії шанується культура **сторітелінгу**. Найкращим прикладом цього є нігерійський кінематограф — Ноллівуд, який за останні 10 років за обсягом випуску фільмів став другим найбільшим кінематографом у світі, обігнавши індійський Боллівуд.

По-третє, **високо розвинута культура музики й танців**. 5,6% нігерійців обирають танці як улюблений тип розваг, а 5% — літературу²⁴. **Тож співпраця у сфері кіно, індустрії розваг та книги — важливі напрямки потенційної українсько-нігерійської співпраці.**

«Сторітелінг дуже важливий для нас у Нігерії, тому що [...] ми хочемо мати можливість розповідати наші історії так, як їх бачимо ми. [...] Сторітелінг — це та сфера, в якій було б чудово, якби український уряд чи люди прийшли й допомогли нам розповісти наші історії, навіть співпрацювали б з нами, щоб розповісти [наші] історії як слід. [...] Незалежно від того, який формат ви хочете використати, чи то фільм, чи то мистецтво, чи то [інформаційні технології], я думаю, що це дійсно важливо для нас».

Філіп Агбес-молодший

«[Це] дуже така жива нація, вони дуже музично розвинені. Тут діти починають танцювати з народження. А музика, танці — це просто номер один. Куди б вони не зібрались, спочатку починається молитва, а потім танці. І вони всі співають».

Олена Недригайло

Доколоніальна та колоніальна історія

До приходу європейців на території сучасної Нігерії існувала мережа політичних спільнот, які можна поділити на три вже відомі нам осередки — хауса-фулані, йоруба та ібо.

На південному заході, заселеному народом йоруба, панували королівства, які вирізнялися складною системою стримувань і противаг. Основним політичним центром було

²³ Growth, Trends & Opportunities in the Nigerian Creative and Entertainment Industry (2013-2023), Neclive, 2024, <https://nec.ng/neclive-2013-2023-report/>.

²⁴ Там само.

місто Іфе, яке очолював ооні (назва титулу короля). Через близький вихід до океану йоруба були першими, кого захопили британці протягом колоніального розподілу Африки. Основна військова кампанія тривала протягом 1892–1893 років²⁵.

На півночі, де проживали осілі хауса та кочові фулані, протягом XV–XVIII століть основною формою політичної організації були мусульманські міста-держави. На початку XIX століття фулані об'єднали території півночі в султанат Сокото, який проіснував до кінця століття і чинив активний опір британському колоніалізму. Війна з британцями застала султанат пізніше і тривала протягом 1900–1903 років²⁶.

Нарешті, на південному сході, де мешкали ібо, не існувало королівської влади. Політичне життя будувалося на принципах «полісної демократії», де центром була громада, яка вважала себе частиною спільного культурного простору ібо. В управлінні брали участь усі дорослі чоловіки поселення, а його унікальні міфи та легенди слугували основою колективної ідентичності²⁷. Через відсутність центру влади, британська військова кампанія затягнулась на десятиліття. Захоплюючи буквально кожне село, британці остаточно закріпились у цьому регіоні аж у 1910 році²⁸.

У 1900 році під час військових кампаній у Нігерії британці об'єднали завойовані території в Південний та Північний протекторати. Окремо у 1906 році також була створена колонія навколо міста Лагос. Разом із новим політичним устроєм англійці привезли нову релігію — християнство, яке швидко поширилося на півдні,

тоді як північ залишалася мусульманською²⁹. У 1914 році, за кілька місяців до початку Першої світової війни, лорд Фредерік Лугард отримав дозвіл об'єднати всі ці території в єдину Нігерію. Назва країни була придумана дружиною Лугарда, яка створила її як фемінітив від назви річки Нігер. Ця подія стала початком існування Нігерії як політичного утворення і має назву «Амальгамація 1914 року»³⁰.

Респонденти часто звертали увагу на доколоніальний період для того, щоб підкреслити штучність об'єднання такої строкатої групи людей в одну державу:

«Звичайно, були війни, люди, різні культури, які намагалися домінувати над іншими. [...] Ці спроби домінувати один над одним [існували] до об'єднання Нігерії, Південного і Північного протекторатів в 1914 році лордом Лугардом. До того, як це сталося, існувала етнічна напруженість, яка визначала стосунки між етнічними групами, тож відносини між різними етнічними групами не завжди були приязними до цього об'єднання».

Алекс Асірбо

Кажучи про вплив колоніалізму на культуру Нігерії, респонденти зауважували, що у кожного племені була своя історія взаємодії з британцями. Так, респонденти з Півночі зауважували, що вплив колоніальних практик на мусульманську Північ був просто катастрофічним:

«Коли прийшли [британці], у нас була своя власна система освіти. Ми називаємо цю систему освіти «Алмаджірі», що

25 Shillington K., *History of Africa*, 4th ed. Red Globe Press, 2019, p. 342.

26 Там само.

27 Audu Mohammed and Oshewolo Roseline, *Nigeria up to 1914: Some Emerging Political and Economic Issues*, Nigerian Politics, Springer International Publishing, 2021, pp.25–35, https://doi.org/10.1007/978-3-030-50509-7_2.

28 Shillington K., *History of Africa*, p. 342.

29 Там само, с. 341–343.

30 Akanji Olajide O., *Nigeria Between 1914 and 1960: Political-Constitutional Changes and Crises in an Era of Colonialism*, Nigerian Politics, Springer International Publishing, 2021, pp. 37–53, https://doi.org/10.1007/978-3-030-50509-7_3.

означає «учнівство».

[У всіх жителів на півночі Нігерії] були школи. Якщо вашій дитині виповнилося п'ять років, ви повинні були відвести її до школи. І в цій школі їх навчали Корану та професійним навичкам. Деякі з них підуть і стануть перукарями, деякі — лікарями, по-різному.

І перше, що [британці] зробили, коли прийшли — це скасували цю систему освіти, яку ми мали. Вони відмовилися від неї. [...] І єдиним джерелом їжі для цих [...] дітей стало [жебракуння]. Водночас у південній частині країни були християнські місіонери, [які засновували] англійські школи (доступні тільки поверненим у християнство — прим. аналітика). А на півночі Нігерії — мусульмани. Ви не можете принести християнство тим, хто [вірив в Аллаха] понад 500 років. Цього просто не приймуть. Отже, на півдні Нігерії християнські місіонери будували школи, навчали дітей, вивозили їх до Великої Британії на навчання, в той час як на півночі Нігерії місцева система освіти була знищена. Люди залишилися в [...] неписьменності, з якої не вийшли й досі».

Яхуза Рабіу Гарба

Респонденти з Півдня звертали увагу на те, що поруч із деструктивними для традиційного устрою практиками британці приносили із собою нові технології, які так чи інакше сприяли економічному розвитку колонії:

«Колонізація не принесла з собою лише лиха. Вона також принесла багато добра. Вона принесла нові форми освіти, вона принесла доступ до інформації, а також чимало інших речей. Наративи [про колоніалізм] змінюються, тому що ви не можете покінчити з колоніальним минулим:

навіть зараз нам доводиться багато взаємодіяти з тими, хто були нашими колишніми колоніальними господарями».

Філіп Агбес-молодший

У сучасному прочитанні колоніальної історії превалює негативне сприйняття колоніального досвіду, хоча і з визнанням британського впливу на формування нігерійської культури та постколоніальної політичної системи в країні. Червоною ниткою крізь дискурс колоніалізму проходить робота з «втраченими частинками культури». Найкраще її проілюстрував у своїй самопрезентації один з респондентів:

«Я археолог, який невтомно працює над деколонізацією африканських знань та африканських музейних артефактів таким чином, щоб ми намагалися надати їм більшого значення, дозволити африканцям самим інтерпретувати наші об'єкти, наші артефакти. Під час цієї місії багато з нас побували в музеях Німеччини, США, Франції та інших країн, де ми іноді ставили під сумнів інформацію, пов'язану з деякими артефактами, що належать народам Африки».

Яхуза Рабіу Гарба

Наслідком колонізації стала втрата величезної кількості культурних артефактів доколониальних часів. За повідомленням «The Art Newspaper» у 2021 році, артефакти королівства Бенін — держави, яка існувала на півдні сучасної Нігерії і яку європейці зруйнували у 1897 році — знаходяться у 160 європейських музеях³¹. Трендом у сучасній нігерійській культурі є **боротьба за повернення історичних артефактів на свою батьківщину**.

Проте варто зазначити, що тема колоніального спадку залишається важливим³², але не центральним аспектом нігерійської куль-

31 Hickley Catherine, *Global survey: where in the world are the Benin bronzes?*, The Art Newspaper, 29.04.2021, <https://www.theartnewspaper.com/2021/04/29/global-survey-where-in-the-world-are-the-benin-bronzes>.

32 Для сучасного огляду ролі колоніалізму в історії Нігерії, див. Falola Toyin, *Understanding Colonial Nigeria: British Rule and Its Impact*, Cambridge: Cambridge University Press, 2024, <https://doi.org/10.1017/9781009337205>.

тури. Колоніальний досвід, однак, сформував призму, крізь яку нігерійці сприймають зовнішню політику³³. Цим зокрема користуються росіяни, про що детальніше буде йти трохи далі.

Незалежна Нігерія

Нігерія здобувала незалежність у 1960 році. Про початки незалежності варто знати три речі. По-перше, за десятиліття до того у країні було відкрито великі поклади нафти, тож на початку незалежності у Нігерії формувалась нафтовидобувна промисловість. «Нафтова рента» була і досі залишається основним джерелом прибутку федерального уряду³⁴. По-друге, колоніальні інститути, залишені у спадок від британців, були вразливі до захоплення владою однією людиною, оскільки вони формувались з метою підтримки нав'язаного нігерійцям авторитарного колоніального порядку. По-третє, тодішня Нігерія існувала за Вестмінстерською системою³⁵. За 8 років ці три фактори вплинули на те, що в країні розгорнулася кривава 4-річна громадянська війна та 30-річний режим військових диктатур.

Вестмінстерська система надавала непропорційно велику перевагу трьом найбільшим етнічним групам Нігерії, залишився решту 250 етнічних груп в тіні. Та й серед цих трьох груп найбільша перевага належала хауса-фулані. Постколоніальна

політика почалась з політизації етнічного походження та формування партій за етнічними лініями. Перші роки незалежності характеризувались переважанням регіональних етнічних інтересів над національними. Корупція та міжетнічна боротьба за владу швидко розвіяли мрії про процвітання після здобуття незалежності. Військові Нігерії почали сприймати себе як «коригувальний фактор» у політиці й у 1966 році захопили владу, проте не змогли зупинити етнічну ворожнечу, яка почала перетворюватись на загальнонаціональні заворушення³⁶.

У 1967 році генерал з народності ібо Емека Оджукву проголосив незалежність територій ібо, які сформували Республіку Біафра. Для Оджукву це була спроба уберегти свій народ від погромів, для решти країни — це був крок до дезінтеграції Нігерії. Громадянська війна 1967-1970 років закінчилась перемогою федерального уряду, однак про ціну цієї перемоги говорять досі. Федеральний уряд переміг завдяки проведенню суцільної блокади Біафри. Блокада спричинила голод, від якого померло від 1 до 3 мільйонів людей³⁷. Донині уряд не визнає злочинів часів громадянської війни.

«[Є] травми, особливо від громадянської війни в Нігерії, які досі [впливають на суспільство], і нам ще треба якось [їх] пережити, тому що наш уряд не визнав звірства війни, а потім, можливо, створити Комісію правди й примирення³⁸, щоб

33 Ebegebulem Joseph C., *The Evolution of Nigeria's Foreign Policy: From the Pre-Independence and Post-Independence Perspectives*, International Journal of Research in Humanities and Social Studies, Vol. 6, Issue 11, 2019, p. 9, <https://www.ijrhss.org/papers/v6-i11/1.pdf>.

34 Luqman Saka, Moh'd Azizuddin Moh'd Sani, i Adedoyin J. Omede, *The Niger Delta, Oil Politics and the Nigerian State*, Nigerian Politics, Springer International Publishing, 2021, pp. 321–39, https://doi.org/10.1007/978-3-030-50509-7_17.

35 Форма парламентської демократії, характерна для Великої Британії та її колишніх колоній, де влада зосереджена у виборному парламенті, а уряд формується партією більшості; монарх або президент виконує здебільшого церемоніальні функції. Система передбачає сильний виконавчий контроль, підзвітність уряду парламенту та незалежність судової влади.

36 Esem Daniel Gberevbie and Oni Samuel, *Postcolonial Nigeria: Power and Politics in the First Republic, 1960–1966*, Nigerian Politics, Springer International Publishing, 2021, pp. 55–75, https://doi.org/10.1007/978-3-030-50509-7_4.

37 Falola Toyin and Heaton Matthew M., *A History of Nigeria*, Cambridge University Press, 2008, pp. 172–80, <https://doi.org/10.1017/CBO9780511819711>.

38 Тут респондент посилається на досвід Південної Африки, де протягом 1996-1998 років діяла Комісія правди й примирення, котра займалася розслідуванням злочинів з політичних мотивів у період апартеїду.

люди могли визнати, де вони помилилися, а потім загладити свою провину. Але цього не було зроблено. Тож це все ще сприяє етнічній напруженості в Нігерії».

Алекс Асіґбо

У період з 1966 до 1996 року Нігерія пережила більше десятка військових переворотів та три зірвані демократичні транзити. Диктатура військових супроводжувалась порушенням прав людини та залишала владні інститути вразливими до корупції та незаконного збагачення. Нинішня Четверта Республіка почала своє існування у 1999 році, і цей перехід нігерійці цінують донині.

«У нас були військові уряди багато років. Тож вони мали свої травматичні випадки, коли багато нігерійців, які виступали проти військових режимів, були вислані з країни».

Вана Удобанг

Чутливі теми

Чутливі теми, на які вказали респонденти, можна умовно поділити на три групи: політичні, етно-релігійні та негативні стереотипи. Політично чутливі теми включають питання міжетнічних стосунків та досвід авторитарного правління.

Зважаючи на те, що двоє колишніх диктаторів без проблем ставали президентами Четвертої Республіки й користуються повагою серед населення, **часи диктатур залишаються доволі суперечливою темою, як і події громадянської війни.**

Однак, із перемогою у громадянській війні федеральний уряд не розв'язав фундаментальне питання міжетнічної ворожнечі, хоча і намагався посилити доцентрові тенденції через прищеплювання «духу єдності» та централізації врядування. Не будучи вирішеною, ця проблема радше відійшла на другий план, а її замінили питання ефективного врядування та економічного розвитку. Однак етнічні сутички досі відбуваються. Наприклад, через зміни клімату проходить опустелювання африканської савани. І кочовики фулані змушені мігрувати на південь для випасу худоби, де стикаються з вороже налаштованими місцевими етнічними групами³⁹. Такого роду етнічні суперечки стають основою для сепаратистських рухів:

«Зараз у Нігерії майже в кожному регіоні є поштовх до виходу з союзу. [Коли] ви приїжджаєте на південний схід, ви побачите [рух за відновлення] Біафри⁴⁰, на південному заході — націю Йоруба⁴¹, на півночі — рух Арева⁴². [Це] з'являється скрізь, тому що люди відчують, що інша етнічна група домінує».

Алекс Асіґбо

Більшість респондентів уникало питання міжетнічної ворожнечі, концентруючись натомість на цінностях «єдності через різноманіття». Це не дивно, адже широкою популярністю сепаратистські рухи не користуються: вони не перемагають на парламентських чи губернаторських виборах, зазвичай займаються суто пропагандистською діяльністю і не проводять якихось збройних акцій протесту, хоча й активізуються під час націо-

39 *Ending Nigeria's Herder-Farmer Crisis: The Livestock Reform Plan*, Crisis Group, 4.05.2021, <https://www.crisisgroup.org/africa/west-africa/nigeria/302-ending-nigerias-herder-farmer-crisis-livestock-reform-plan>.

40 Формальна назва — Рух за актуалізацію суверенної держави Біафра (The Movement For The Actualization Of Sovereign State Of Biafra, MASSOB). Детальніше про Біафру див. вище.

41 Сепаратистський рух у Нігерії, що виступає за незалежність територій, де проживають йоруба, та створення на їхньому місці Республіки Одудува, див. Ezeamalu Ben, *Nigeria: Panic as Separatist Group Visits 10 Downing Street*, The Africa Report, 18.10.2024, <https://www.theafricareport.com/364991/nigeria-panic-as-separatist-group-visits-10-downing-street/>.

42 «Арева» на мові хауса означає «північ». Це рух, спрямований на консолідацію народів північної Нігерії, зокрема хауса, фулані та канурі. Хоча рух формально не має сепаратистських вимог, для інших етносів він став асоціюватись із захопленням федеральної влади північними етносами.

нальних заворушень. Це зумовлено жорсткою політикою уряду щодо сепаратизму: будь-які спроби до реального відділення придушуються в зародку, зокрема із застосуванням силових методів та порушенням прав людини⁴³. З цього можна зробити висновки **про необхідність концентруватись на унікальному внеску кожної групи в загальнонігерійську культуру та ідентичність.**

Щодо чутливості навколо етнорелігійних тем, то респонденти наголошували на повазі до культурних традицій, релігійних цінностей місцевих спільнот. Це включає **повагу до традиційних інститутів влади та необхідність брати до уваги ті обмеження, які накладає певна релігія чи культура.** Так, наприклад, через велику кількість мусульман у Нігерії толерується полігамія, хоча на християнському Півдні така практика як правило відсутня.

Зрештою, **слід уникати будь-яких проявів стереотипного бачення Нігерії.** Найчастіше респонденти згадували такі негативні стереотипи про свою країну, як «всі нігерійці злочинці та шарлатани» та «нігерійці —

варвари з дикими традиціями», «недорозвинуті». На противагу цьому респонденти зазвичай відзначали, що Нігерія — країна не без проблем, але судити її за мірками Заходу несправедливо. У ході інтерв'ю звучали думки, що до таких проблем треба ставитись із розумінням, у Нігерії про них знають і працюють над їхнім вирішенням.

«У нас існує така практика десь на південному заході: коли помирає король, близько семи інших людей, [серед яких і його дружина], повинні померти і бути похованими разом з ним. [...] Трапляються ситуації, коли чоловік жінки помирає, вода з трупа має бути подана дружині, і з погляду гігієни, [це просто жахливо]. Тобто [таких звичаїв] дуже багато. І тому, коли люди з-за кордону чують про це, вони здригаються, вони відчують, що це варварство, це недобре. Звісно, для нас це теж варварство. Ми вважаємо [ці практики] недостатньо гуманними, але це вже стало способом життя, і ми поступово навчаємо людей, [що їх треба припинити]».

Джеррі Адесево

43. Більше про історію та нинішній стан боротьби уряду Нігерії із сепаратистськими рухами, див. Adesanya Ayodeji, *Catalysts of Division: Historical Analysis of Contemporary Separatism in Nigeria*, *Mazedan International Journal of Social Science and Humanities*, vol. 4, no. 4, 2023, pp. 28–35.

National Arts Theatre (Lagos),
Imaginepascal

Сфери культури та академії. Громадянське суспільство

Сфера культури

Традиційно «культурною столицею» Нігерії вважається місто Лагос — 21-мільйонний мегаполіс не просто місцевого, а й всеафриканського значення. Крім Лагосу, іншим центром нігерійської культури є федеральна столиця Абуджа, розташована на перетині мусульманської Півночі та християнського Півдня. Менш чисельними є міста-представники регіональних культур — Ібадан, що розташований у центрі ареалу розселення йоруба, Енугу — один з центрів культури ібо та Кано — важливий центр мусульманської культури для хауса-фулані.

Щодо законодавства, то основою для державної політики у сфері культури виступає 21 стаття Конституції Федеральної Республіки Нігерія 1999 року, в якій зазначено, що держава має захищати, зберігати та просувати нігерійські культури, які підвищують людську гідність, та заохочувати розвиток технологічних та наукових досліджень, які примножують культурні цінності⁴⁴.

Додатково основні положення щодо культурної політики прописані у Національній культурній політиці Нігерії (1988)⁴⁵. Документ діє на федеральному рівні і створює основу для культурного розвитку штатів. Він передбачає збереження культурної спад-

щини Нігерії, сприяння розвитку мов корінних народів та декоративно-прикладного мистецтва. Національна культурна політика заохочує штати адаптувати ці положення до своєї унікальної культурної ідентичності та пріоритетів.

Також варто зазначити, що культура в Нігерії — це не лише спадщина, а й потужний економічний сектор, який має значний вплив на розвиток країни. Якщо говорити про культуру як про сучасну індустрію розваг, куди входить кіно, мода, музика, література, комедія (стендапи), танці тощо, то у Нігерії цей сектор є одним з найбільш розвинених в Африці і є другим за розміром сектором економіки країни після сільського господарства. За дослідженням, представленим на щорічній конференції індустрії розваг в Нігерії (Nigerian Entertainment Conference), в цій індустрії працюють понад 2 мільйони людей. Сумарно індустрію оцінюють у більш ніж 7 млрд доларів США, а за 2025 рік її вартість може подвоїтись⁴⁶.

Попри значний внесок у національну економіку, цей сектор майже повністю фінансується приватним капіталом, а державна підтримка культури залишається обмеженою через нестачу бюджетних коштів⁴⁷. Це питання порушувалося і в політичному дискусії: під час президентських виборів 2023 року партія «Загальний прогресивний

44 The Constitution Of The Federal Republic Of Nigeria 1999, <https://faolex.fao.org/docs/pdf/nig164561.pdf>.

45 Cultural policy of Nigeria, UNESDOC Digital Library, 1988, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000232340>.

46 Growth, Trends & Opportunities in the Nigerian Creative and Entertainment Industry (2013-2023), 2024, <https://nec.ng/neclive-2013-2023-report/>.

47 Чи не єдиною сферою, де державні установи відіграють домінуючу роль порівняно з приватними ініціативами, є музейна справа.

конгрес» на чолі з Болою Тінубу включила культуру до переліку стратегічних напрямів у своїй програмі «Оновлена надія-2023»⁴⁸. Зокрема, партія заявляла про намір посилити державну підтримку культурного сектору, щоб «перетворити Нігерію на один із світових центрів індустрії розваг [world's entertainment powerhouse]»⁴⁹.

Після перемоги Тінубу на виборах програма стала основним орієнтиром його адміністрації. Практичним наслідком цього поштовху були кілька раундів «перетасування» міністерських портфелів та перекроювання структури уряду в частині відповідальних за культурну політику (див. нижче).

Під час приходу Тінубу до влади питання культури були компетенцією Федерального міністерства інформації та культури. Окрім власне культури, міністерство також займалося комунікацією між державою та населенням з метою формування духу єдності у поліетнічній країні. У жовтні 2023 року міністерство було перейменовано на Федеральне міністерство інформації та національної орієнтації (**Federal Ministry of Information and National Orientation, FMINO**)⁵⁰, яке існує донині. Нове міністерство втратило⁵¹ мандат у сфері розвитку культури, однак зберегло всі аспекти, що стосуються комунікації, зокрема й у сфері інформування про (переважно традиційні) культурні події.

Водночас культурні питання були передані Федеральному міністерству мистецтва,

культури та креативної економіки. У жовтні 2024 року його об'єднали з Федеральним міністерством туризму, тож наразі культурою⁵² опікується Федеральне міністерство мистецтва, культури, туризму та креативної економіки (**Federal Ministry of Art, Culture, Tourism and the Creative Economy, FMACTCE**). До основних напрямків діяльності федерального міністерства також належить розробка та впровадження культурної політики, підтримка культурних фестивалів та заходів по всій країні, а також співпраця з іншими державними та недержавними інституціями з метою популяризації культурної спадщини Нігерії як у самій країні, так і за кордоном.

Ці два федеральні міністерства займаються більшістю питань культури в Нігерії. Зважаючи на федеральний устрій країни, у кожного з 36 штатів також є відповідні міністри та міністерства з ідентичним мандатом, проте на рівні свого штату. Ці інституції організовують культурні фестивалі та заходи на рівні штату, а також відповідають за популяризацію традицій, мов і ремесел корінних народів та підтримку місцевих туристичних ініціатив.

Практично національна культурна політика реалізовується завдяки співпраці міністерств (як федеральних, так і на рівні штатів) із мережею державних та напівдержавних⁵³ установ (parastatals). До цієї мережі входять:

- Агентство з національної орієнтації (National Orientation Agency, NOA);

48 *Renewed hope 2023*, All Progressives Congress (APC), https://apc.com.ng/img/apc_renewed_hope.pdf.

49 Там само.

50 У сучасному політичному дискурсі Нігерії «переорієнтація» займає чи не центральне місце. У контексті Нігерії йдеться про «переорієнтацію» населення від корупції до доброчесності, від етнічної приналежності до національної, від економічної залежності від держави до підприємливості та самодостатності. Для цього ведеться активна розробка Хартії національних цінностей (National Values Charter). Див., *FG Set to Launch New National Values Charter - Official*, Premium Times Nigeria, 20.09.2024, <https://www.premiumtimesng.com/news/top-news/736506-fg-set-to-launch-new-national-values-charter-official.html>.

51 Sobowale Adetutu, *Why Tinubu Renamed Ministry of Information, Culture — Minister*, Punch Newspapers, 16.10.2023, <https://punchng.com/why-tinubu-renamed-ministry-of-information-culture-minister/>.

52 «Культура» у широкому значенні цього слова, що включає збереження, популяризацію культурної спадщини та стимулювання сучасної індустрії розваг (кіно, театр, музика, література тощо).

53 Напівдержавна установа частково належить державі або функціонує під її контролем, але водночас має певну автономію у своїй діяльності. Це може бути, наприклад, державна корпорація, яка займається комерційною діяльністю, або агентство, що виконує суспільно важливі завдання.

- Національний інститут культурної орієнтації (National Institute for Cultural Orientation, NICO);
- Національна рада з питань мистецтва та культури (National Council for Arts and Culture, NCAC);
- Національна комісія у справах музеїв і пам'яток (National Commission for Museums and Monuments, NCMM);
- Центр чорних та африканських мистецтв і цивілізації (Centre for Black and African Arts and Civilization, CBAAC).

Серед них Агентство з національної орієнтації формально підпорядковується FMINO, решта — FMACTCE. Розглянемо детальніше, яку роль у розвитку сфери культури відіграють ці установи.

Одним з найважливіших агентств у сфері культурної політики є **Агентство з національної орієнтації (National Orientation Agency, NOA)**. NOA відіграє ключову роль у просуванні культурних цінностей, національної єдності та патріотизму серед нігерійців. Воно працює над просвітою громадян щодо їхніх прав, обов'язків та важливості культурної спадщини. До сфери діяльності агентства також входить: популяризація поваги до національних символів, таких як національний гімн, присяга та прапор, організація кампаній, спрямованих на зміцнення єдності та інклюзивності через культурну обізнаність. NOA працює по всій країні, маючи офіси в усіх 36 штатах і Федеральній столичній території, а також в органах місцевого самоврядування.

Також варто відзначити **Національний інститут культурної орієнтації (National Institute for Cultural Orientation, NICO)**. NICO присвячений використанню культури як інструменту національного роз-

витку. Він зосереджується на культурній освіті, збереженні та просуванні культури. До його задач входить виконувати роль орієнтира в культурних питаннях для нігерійських політиків та інших урядовців, розробляти матеріали для просування культурного іміджу Нігерії на національному та міжнародному рівнях⁵⁴ і використовувати їх для реалізації цілей культурної дипломатії країни. Діяльність цього інституту опирається на багату історію міжетнічної співпраці. NICO має 12 відділень по всій країні, де пропонує вивчення 13 найбільш поширених мов Нігерії. Також інститут займається організацією культурних клубів передусім для самих нігерійців для того, щоб вони могли підтримувати зв'язок як зі своїми культурними традиціями, так і дізнаватись про традиції та культуру інших етносів Нігерії. Також час від часу NICO проводить відкриті лекції для популяризації нігерійської культури. У порівнянні з NOA даний інститут концентрується на академічній діяльності та мовних курсах, тоді як NICO є певною мірою державним «культурним медіа» із журналістським ухилом.

Важливою платформою для демонстрації культурного розмаїття Нігерії є **Національна рада з питань мистецтва та культури (National Council for Arts and Culture, NCAC)**. NCAC відповідає за збереження та просування мистецтва та культури Нігерії. Зокрема вона займається організацією щорічного Національного фестивалю мистецтв і культури (NAFEST)⁵⁵, підтримкою індустрії креативних мистецтв, включаючи ремесла, музику і танці та популяризацією культурної спадщини Нігерії на міжнародному рівні з метою перетворення Нігерії на провідну глобальну м'яку силу⁵⁶.

54 Передусім із міжнародними організаціями системи ООН.

55 Розділ «NCAC Programmes» на офіційній сторінці Національної ради з питань мистецтва та культури Нігерії, див. National Council for Arts and Culture, <https://ncac.gov.ng/>.

56 Заява про мандат на офіційній сторінці Національної ради з питань мистецтва та культури Нігерії, див. National Council for Arts and Culture, <https://ncac.gov.ng/>.

За збереження, популяризацію та розвиток культурної спадщини Нігерії відповідає **Національна комісія у справах музеїв і пам'яток (National Commission for Museums and Monuments, NCMM)**. NCMM відповідає за управління всіма національними музеями та пам'ятками Нігерії, включаючи стародавні артефакти, традиційну архітектуру та історичні місця. Її головна мета — збереження та популяризація різноманітної матеріальної та нематеріальної культурної спадщини Нігерії для майбутніх поколінь. NCMM бере участь у виставкових, дослідницьких, освітніх та громадських програмах, спрямованих на підвищення обізнаності та розуміння багатой історії та культурної спадщини Нігерії. Комісія також проводить археологічні розкопки та дослідження в різних частинах країни, створюючи можливості для подальших досліджень і розробок у сфері управління культурною спадщиною. Популяризацією та поширенням африканської культурної спадщини займається **Центр африканських мистецтв і цивілізації (Centre for Black and African Arts and Civilization, CBAAC)**. CBAAC «відіграє ключову роль у перетворенні Нігерії на провідну країну в презентації, просуванні та поширенні африканської культурної спадщини та цивілізації. Його місія полягає в тому, щоб сприяти підвищенню інтересу громадськості до розуміння й оцінки африканського мистецтва і культури з метою підкреслити внесок чорношкірого та африканського населення у світову цивілізацію»⁵⁷. Для досягнення своєї мети центр періодично проводить семінари, воркшопи, публічні лекції, художні виставки та симпозиуми, а також деякі інші заходи, що сприяють формуванню загального іміджу чорношкірих та африканських народів і дозволяють оцінити їхню культуру в усьому світі.

Також в Нігерії функціонує низка недержавних місцевих культурних асоціацій, художніх галерей та культурних центрів, які займаються збереженням та популяризацією спадщини країни. Нижче наведено огляд деяких значних організацій у цих категоріях:

1. **Місцеві культурні асоціації**⁵⁸. Ці асоціації часто засновані на рівні громад і зосереджені на збереженні традицій, мов і звичаїв певних етнічних груп Нігерії:
 - Консультативний форум Арева (**Arewa Consultative Forum, ACF**): Культурна та політична група на півночі Нігерії, яка також пропагує спадщину хауса-фулани⁵⁹.
 - Національний конгрес іджо (**Ijaw National Congress, INC**): Присвячений збереженню та просуванню культури та прав іджо⁶⁰.
2. **Художні галереї та культурні центри**⁶¹. Ці установи відіграють важливу роль у демонстрації нігерійського мистецтва, просуванні культурного діалогу та збереженні мистецької спадщини.
 - **Художня галерея Nike** (Лагос): одна з найбільших художніх галерей Нігерії, що демонструє традиційне та сучасне нігерійське мистецтво.
 - **Terra Kulture** (Лагос): культурний центр, що просуває нігерійське мистецтво, літературу та театр.
 - **Мистецький центр «Піраміда думки»** (Абуджа, Лагос, Бенін та Огара): галерея, яка просуває сучасне нігерійське мистецтво та проводить культурні виставки.

57 About — CBAAC, <https://cbaac.gov.ng/about/>.

58 Не є неурядовими організаціями. Такі асоціації вважаються соціо-культурними організаціями, які репрезентують інтереси відповідних народів чи групи народів Нігерії.

59 Детальніше читайте у підпункті «Етнічне, лінгвістичне та релігійне різноманіття».

60 Один з етносів-меншин Нігерії, що становить 1,8% населення Нігерії.

61 Не є неурядовими організаціями. Зазначені тут установи є приватними за формою власності.

- **Музей Діді** (Лагос): один з перших приватних музеїв Нігерії, що демонструє артефакти та сучасне візуальне мистецтво.
- **Центр сучасного мистецтва** (Лагос): спеціалізується на сучасному візуальному мистецтві та культурних дослідженнях.

3. Інституції, зосереджені на збереженні та популяризації культури⁶². Ці організації працюють над збереженням культурної спадщини Нігерії та сприяють її глобальному визнанню.

- **Art X Lagos**: платформа міжнародного рівня для демонстрації та просування нігерійського та африканського візуального мистецтва в усьому світі.
- Центр креативного мистецтва та візуальної образності (**Creative Art and Visual Imagery Centre, CAVIC**): локальна нігерійська організація, що займається просуванням культури та візуального мистецтва у Нігерії.
- Фонд сучасного та новітнього візуального мистецтва (**Foundation for Contemporary and Modern Visual Art, FCMVA**): локальний фонд, що підтримує розвиток нігерійського сучасного мистецтва та культурних проєктів.

Керівник CAVIC Філіп Агбес-молодший вже мав змогу співпрацювати з українцями і так характеризує свій досвід:

«...Ми працюємо з українським посольством в Абуджі, проводимо фестиваль творчості та технологій⁶³. І український уряд через посольство і через Українську торговельну палату люб'язно взяли на себе завдання привезти двох наших спі-

керів-українців [...], які приїдуть і будуть виступати на нашому заході, а також проведуть кілька майстер-класів».

Філіп Агбес-молодший

Запрошеними спікерами, про яких казав респондент, були Марія Бех та Микита Глушенко⁶⁴. Марія Бех — дизайнерка та засновниця власного дизайнерського бренду, з досвідом презентацій у Лондоні та Парижі, виступила з лекцією «Fashioning the Future: Merging Art, Technology and Style in Hybrid Realities». Микита Глушенко, співзасновник компанії «Kom Zu Mir», керівник проєкту «War Against War» (медіа-група, що створює контент про Україну для міжнародної аудиторії), виступив на тему «Cinematic Art: Crafting Visual Narratives to Captivate Audiences».

Кіно

Оскільки Нігерія є федеративною державою, регулювання у сфері кіно, телебачення та радіомовлення є децентралізованим, причому у деяких інституціях повноваження та обов'язки дублюються. Сектор перебуває під наглядом Федерального міністерства мистецтва, культури, туризму та креативної економіки. При федеральному міністерстві виробництво, дистрибуцію та показ фільмів контролює Національна рада з питань кіно- та відеоцензури (**National Film and Video Censors Board, NFVCB**) та Національна комісія з питань телебачення і радіомовлення (**National Broadcasting Commission**). Вагому роль також відіграє Нігерійська кінокорпорація (**Nigeria Film Corporation, NFC**) — напівдержавна організація, що займається виробництвом документальних фільмів, освітніх матеріалів та архівуванням (аналог українського Довженко-Центру)⁶⁵.

⁶² Не є неурядовими організаціями. Є приватними комерційними або некомерційними організаціями.

⁶³ Йдеться про Cavic Festival of Creativity and Technology, що проходив у жовтні-листопаді 2024 року.

⁶⁴ Musa J., Cavic Festival of Creativity and the Influence of Technology, 16.11.2024, <https://thesun.ng/cavic-festival-of-creativity-and-the-influence-of-technology/>.

⁶⁵ The African film Industry: trends, challenges and opportunities for growth, UNESCO Digital Library, 2021, p.185, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00000379165>.

Зацікавлені сторони в галузі представлені різними гільдіями та асоціаціями. Асоціація кінопрокатників Нігерії ([Cinema Exhibitors Association of Nigeria, CEAN](#)) представляє кінопрокатників, серед інших організацій — Гільдія режисерів Нігерії ([Directors Guild of Nigeria, DGN](#)), Гільдія акторів Нігерії ([Actors Guild of Nigeria, AGN](#)) та Асоціація кінопродюсерів Нігерії ([Association of Movie Producers, AMP](#)). Питанням охорони авторських прав займається Комісія з авторських прав Нігерії ([Nigerian Copyright Commission, NCC](#))⁶⁶.

Вартим уваги є той факт, що **два штати Нігерії, Лагос і Кано, мають власні державні цензурні ради**. У Лагосі, місті, що є центром Ноллівуду⁶⁷, рада співпрацює з NFVCB у впровадженні її норм щодо боротьби з піратством, а також у ліцензуванні кінотеатрів та виставкових центрів. Водночас рада Кано більше зосереджена на цензурі фільмів відповідно до релігійного законодавства штату (штати з мусульманською більшістю в Нігерії керуються законами шаріату)⁶⁸.

Нігерійський кінематограф зародився у 1926 році й з тих часів пройшов декілька стадій розвитку. Зародження сучасного Ноллівуду припадає на 1980-ті роки, а його якісна трансформація у модерне кіно бере відлік після виходу фільму Кунле Афолаяна «The Figurine» у 2009 році. Переважно Ноллівуд був спрямований на місцевий або ж африканський англомовний ринок. Сучасним трендом в галузі є активна глобалізація Ноллівуду та його поступовий вихід на глобальні масштаби. Нігерійський кінематограф з'явився на стрімінговій платформі Netflix, а також почав

отримувати ресурси на виробництво від великих західних кінокомпаній⁶⁹. Загалом за останні 10 років він зробив стрибок з 1800 випущених фільмів за рік загальною вартістю у 5,1 млрд доларів США у 2013 році до 2500 фільмів за рік загальною вартістю у 6,4 млрд доларів США⁷⁰.

Щодо фінансування галузі, то від моменту свого зародження **нігерійська кіноіндустрія розвивалася незалежно, спираючись на суто комерційну модель**, коли виробництво часто фінансувалося самими кінематографістами⁷¹. Однак за останні десять років нігерійські кінематографісти та підприємці почали отримувати доступ до нових видів фінансування з різних джерел: федерального уряду, міжнародних організацій, а також приватних інвесторів.

Державні програми мають форму позик на потенційно прибуткові фільми. До такого виду програм належить [Фонд підтримки креативних індустрій \(2012\)](#), [Нолліфонд \(2015\)](#) та [Ініціатива з фінансування креативних індустрій \(2019\)](#). Адмініструванням наданих позик займається державний [Банк індустрій \(BOI\)](#).

До найбільших культурних заходів у сфері кіно належать Африканський міжнародний кінофестиваль ([Africa International Film Festival, AFRIFF](#)), заснований Чіомою Уде у 2010 році, [Міжнародний кінофестиваль в Абуджі](#), [Міжнародний жіночий кінофестиваль у Нігерії](#), [Міжнародний кінофестиваль Zuma](#), [Міжнародний фестиваль документального кіно iRepresent](#). Ці події відвідують тисячі кінематографістів, ноллівудських стейкхолдерів та люби-

66 The African film Industry: trends, challenges and opportunities for growth, UNESCO Digital Library, 2021, p.185, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379165>.

67 Усталена назва нігерійської кіноіндустрії, аналогічно до Голлівуду.

68 The African film Industry: trends, challenges and opportunities for growth, 2021, p.185.

69 Там само, с. 186.

70 Growth, Trends & Opportunities in the Nigerian Creative and Entertainment Industry (2013-2023), 2024.

71 The African film Industry: trends, challenges and opportunities for growth, 2021, p.189.

телів кіно. Організатори кінофестивалів Нігерії об'єднані в Асоціацію нігерійських кінофестивалів (**Nigerian Film Festivals Association, NFFA**), яка веде календар подій у сфері кінематографу протягом року⁷².

Щодо навчання спеціалістів у кінематографі, більшість державних університетів Нігерії, як-от **Університет Нігерії в Нсуллі**, пропонують пов'язані з кінематографом дипломні та наукові програми в рамках факультетів театального мистецтва та кінознавства, де студенти вивчають акторську майстерність, режисуру та кінознавство як основні компоненти курсу. **Національний інститут кіно (National Film Institute, NFI)** в Жосі, штат Плато, є єдиним державним закладом, повністю присвяченим кіномистецтву. Він пропонує дипломні програми, а також професійні короткострокові курси для різних спеціальностей у сфері кіномистецтва.

Найвідомішими сучасними митцями у сфері кіно є:

- **Кунле Афолаян (Kunle Afolayan)**. Режисер фільму «Citation» та провідна фігура в Ноллівуді.
- **Кеннет Г'ян (Kenneth Gyang)**. Режисер фільмів «Oloture» та «Confusion Na Wa».
- **Женев'єва Ннаджі (Genevieve Nnaji)**. Режисерка фільму «Левине серце» («Lionheart») та першопроходець для Ноллівуду на Netflix.
- **Стів Гукас (Steve Gukas)**. Режисер фільму «93 дні» («93 Days»), який брав участь у міжнародних фестивалях.
- **Чіка Анаду (Chika Anadu)**. Режисер фільму «B for Boy» та автор книги «Shine Your Eyes».
- **Шола Амоо (Shola Amoo)**. Режисер фільму «The Last Tree», що дебютував на Санденсі.
- **Чуко та Ар'є Есірі (Chuko and Arie Esiri)**. Режисери фільму «Eyimofe», визнаного на міжнародному рівні.
- **Акінола Девіс-молодший (Akinola Davies Jr.)**. Режисер фільму «Lizard»; стрічка перемогла у номінації «Найкращий короткометражний фільм» на Санденсі.

Мода

За останні десять років у Нігерії відбувається стрімке зростання у сфері моди. Згідно з даними ВВП Національного бюро статистики, сектор «текстиль, одяг і взуття» в середньому зростав на 17% з 2010 року. Експертка в індустрії моди у Нігерії Вунмі Акінолі каже: «Це зростання зумовлене збільшенням попиту та частково безпрецедентними ініціативами, які продовжують виводити Нігерію на передові позиції у світовій модній свідомості»⁷³. У 2025 році очікується, що дохід у цій галузі сягне 1,40 млрд доларів США⁷⁴. Такі ініціативи відбувались в рамках проведення **фестивалів моди**, яких у Нігерії доволі багато. Вони включають:

- **Ярмарок моди в Лагосі (Lagos Fashion Fair, LFF)** — одна з найпрестижніших модних подій у Нігерії та Африці загалом, що пропонує платформу як для відомих, так і для молодих дизайнерів. Ярмарок просуває нігерійську та африканську моду, текстиль та майстерність серед світової аудиторії через покази, виставки, семінари та панельні дискусії, що проводяться щорічно в жовтні.

⁷² Festival Calendar, Nigerian Film Festival Association, <https://officialnffa.org/festival-calender/>.

⁷³ Akinsola Wunmi, The state of Nigeria's Fashion Industry, Stears, 2022, <https://www.stears.co/article/the-state-of-nigerias-fashion-industry/>.

⁷⁴ Fashion - Nigeria, Statista, 2024, <https://www.statista.com/outlook/emo/fashion/nigeria>.

- **GTCO Fashion Weekend.** Організований Guaranty Trust Holding Company (GTCO), цей безкоштовний захід поєднує в собі покази мод, майстер-класи та ринок для підприємців у сфері моди. Проводиться щорічно в листопаді, на ньому проходять майстер-класи від світових експертів у галузі моди, покази та виставки.
- **Африканський тиждень моди у Нігерії (Africa Fashion Week Nigeria, AFWN).** Цей захід, що є частиною бренду Africa Fashion Week, популяризує африканську моду і культуру, одночасно просуваючи молодих дизайнерів. На ньому проходять покази, виставки та можливості для нетворкінгу, що висвітлюють як традиційну, так і сучасну африканську моду.
- **Африканський тиждень моди в Абуджі (Africa Fashion Week Abuja, AFWA).** Сестринська платформа AWFN, окремо присвячена столиці Нігерії Абуджі. AFWA висвітлює творчість місцевих дизайнерів і брендів, особливо з півночі Нігерії. Тут проходять покази, виставки та майстер-класи, спрямовані на просування модної індустрії в регіоні.
- **Нігерійський студентський тиждень моди та дизайну (Nigerian Student Fashion and Design Week, NSFDW).** Спрямований на заохочення молодих дизайнерів, NSFDW надає платформу для студентів і молодих талантів, щоб продемонструвати свої навички. Захід включає покази, конкурси та нагородження і проводиться щорічно, як правило, влітку.
- **Native & Vogue/Port Harcourt International Fashion Week.** Проводиться в Порт-Гаркорті і сприяє розвитку міської індустрії моди, демонструючи місцевих

та міжнародних дизайнерів. Він поєднує культурну спадщину дельти Нігеру⁷⁵ з модою через покази, виставки та майстер-класи.

Музика

Музична індустрія Нігерії активно зростає. В період з 2014 до 2023 рік сектор виріс з 26 до 44 мільйонів дол. США⁷⁶. З 2013 року нігерійські виконавці здобули 8 нагород «BET»⁷⁷, а за останні чотири роки (2021-2024) — три нагороди «Греммі». Нігерійський жанр музики афробітс (Afrobeats) з 2017 року перетворився з національного тренду на глобальний зі зростанням прослуховувань у 500%, у деяких країнах кількість прослуховувань на Spotify зросла на 2000%⁷⁸.

Найпопулярнішими виконавцями у Нігерії наразі є:

- **Burna Boy:** народжений Даміні Ебунолува Огулу, Burna Boy відомий своїм афро-ф'южн-звучанням, що поєднує афробіт, реггі, денсхолл і попмузику. Він отримав премію «Греммі» за найкращий світовий музичний альбом у 2021 році за альбом «Twice As Tall». Відомий світовими хітами «Last Last», «Ye» та «Anybody», Burna Boy співпрацював з такими світовими зірками, як Ед Ширан, Бейонсе та Stormzy, що закріпило його статус світової ікони.
- **Wizkid:** Айодеджі Ібрагім Балогун, професійно відомий як Wizkid, є піонером глобального підйому афробітсу. Завдяки плавному звучанню, що поєднує афробіт, поп та R&B, він здобув величезну міжнародну популярність. Wizkid отримав «Греммі» за спільну роботу над піс-

75 Регіон на Півдні Нігерії, де річка Нігер впадає в Атлантичний океан.

76 Growth, Trends & Opportunities in the Nigerian Creative and Entertainment Industry (2013-2023), 2024.

77 «BET Awards» — премія, що вручається телеканалом Black Entertainment Television за досягнення в музиці, акторській майстерності, спорті та інших галузях розваг протягом минулого року.

78 Growth, Trends & Opportunities in the Nigerian Creative and Entertainment Industry.

нею Бейонсе «Brown Skin Girl» і випустив такі хіти, як «Essence» (за участю Tems), «Ojuelegba» і «Come Closer». Він також є першим африканським артистом, який став хедлайнером таких великих фестивалів, як «Rolling Loud і Wireless».

- **Davido:** Девід Адедеджі Аделеке, широко відомий як Davido, популярний своїми енергійними виступами та афробітсовими мелодіями. З такими хітами, як «Fall», «If» і «Unavailable», Davido виграв безліч міжнародних нагород, включаючи «BET» і «MTV Awards». Він також співпрацював з такими світовими артистами, як Кріс Браун, Нікі Мінаж та Саммер Вокер, що робить його одним з найвідоміших експортерів музики з Нігерії.
- **Tiwa Savage:** Тіватопе Саведж, яку часто називають «королевою афробітсу», відома своєю вокальною майстерністю та вмінням поєднувати афробіт з R&B. Вона відома такими хітами, як «Somebody's Son», «All Over» та «Koroba», і співпрацювала з такими відомими артистами, як Бейонсе, Бренді та Сем Сміт. Вплив Tiwa Savage виходить за межі Нігерії, що робить її першопроходицею серед жінок-артисток у жанрі афробітсу.
- **Rema:** Дівайн Ікубор, відомий під псевдонімом Rema, є одним з наймолодших нігерійських артистів, який досяг міжнародного визнання. Підписавши контракт з лейблами «Mavin Records та Jonzing World», він привернув увагу світової спільноти такими хітами, як «Calm Down» (включаючи ремікс з Селеною Гомес) та «Dumebi». Унікальне звучання та юнацька енергія Rema зробили його помітною фігурою в афробітсі та афроф'южн.

- **Tems:** Теміладе Опенії, відома як Tems, отримала «Греммі» за свій внесок у роботу над піснею гурту Future «Wait For U», а також відома такими хітами, як «Free Mind», «Higher», і своєю участю в пісні Wizkid «Essence». Tems також співпрацювала зі світовими суперзірками, такими як Ріанна та Бейонсе, що зміцнило її місце на міжнародній музичній сцені.

При цьому не варто забувати про **класику, яка заклала основи сучасної нігерійської музики. Іконою нігерійської музики є Фела Анікулапо Куті (Fela Anikulapo Kuti, 1938-1997)**, чий вплив виходить далеко за межі Нігерії. Він є засновником вже згаданого вище жанру афробіт⁷⁹, який поєднує традиційні африканські ритми з елементами джазу, фанку та соулу. Його музика стала не лише культурним явищем, а й інструментом боротьби за соціальну справедливість. У своїх текстах Фела часто порушував питання корупції, нерівності та зловживань владою, кидаючи виклик політичним елітам свого часу.

Його спадщина вшановується щорічно на фестивалі **Felabration**, який збирає музикантів, шанувальників і культурних діячів з усього світу для святкування творчості та ідей Фели. Цей фестиваль став не лише музичною подією, а й платформою для поширення африканської культури та підвищення обізнаності про суспільні проблеми. Фела Куті залишив глибокий слід у музичній культурі, надихнувши не одне покоління артистів і встановивши міст між африканськими традиціями та сучасним світом.

Також до відомих музичних подій в Нігерії належать:

- **Lagos Music Festival**, відомий також як GidiFest, є одним із найяскравіших му-

⁷⁹ Поняття «афробіт» та «афробітс» часто використовують взаємозамінно. У цій роботі ці терміни розрізняються: «афробіт» позначає модерний жанр музики, який зародився у Нігерії у 1960-х, тоді як «афробітс» вказує на сучасний жанр, що зародився у 2000-х, передусім завдяки міксу афробіту з іншими сучасними популярними жанрами музики.

зичних фестивалів у Нігерії, який відображає багатство та різноманіття сучасної культури країни. Заснований у 2014 році, фестиваль став майданчиком для виступів провідних виконавців як з Нігерії, так і з інших країн. GidiFest поєднує музику, мистецтво, гастрономію та моду, створюючи динамічну атмосферу. Захід відкритий для закордонних виконавців та відвідувачів.

- **Rhythm Unplugged** — це концерт, що об'єднує найкращих музичних артистів і коміків Нігерії. Заснований у 2004 році, цей щорічний захід вважається кульмінацією року в нігерійській музичній індустрії. Захід часто запрошує іноземних артистів, а також є популярним серед туристів.
- **Capital Music Festival** — це музичний захід, який проводиться у столиці Нігерії, місті Абуджа. Фестиваль покликаний продемонструвати культурне та музичне багатство країни через виступи артистів, які представляють різні регіони та жанри. Відкритий для артистів з-за кордону, які прагнуть виступити перед нігерійською публікою.

Література

«Батьком нігерійської літератури» вважають нігерійського письменника Чинуа Ачебе (Chinua Achebe, 1930–2013), а його роман 1958 року «І прийшло знищення» («Things Fall Apart») вважається світовою класикою. З особливою повагою в Нігерії ставляться до письменника та драматурга Волі Шоїнки (Wole Soyinka, 1934–) — першого африканця, який здобув Нобелівську премію з літератури (1986). Також у Нігерії щорічно проводиться велика кількість літературних фестивалів (іноді з додатковою мистецькою

кроссекторальною компонентою), найбільші з яких:

- **Міжнародний книжковий ярмарок у Нігерії (Nigerian International Book Fair, NIBF)**⁸⁰. Міжнародний книжковий ярмарок у Нігерії — одна з найбільших і найвпливовіших літературних подій Африки, яка щорічно проходить у Лагосі. Він слугує місцем зустрічі авторів, видавців, книгопродавців, бібліотекарів та читачів, сприяючи спільному прагненню до просування грамотності та видавничої індустрії. На ярмарку проходять масштабні книжкові виставки, авторські читання, інтерактивні майстер-класи та дискусії про майбутнє книг і видавничої справи в Нігерії.
- **Фестиваль мистецтв і книги Аке**⁸¹ (**Фестиваль Аке**). Фестиваль мистецтв і книги Аке — одна з найвідоміших літературних подій Нігерії, присвячена демонстрації африканської літератури, мистецтва і культури. Фестиваль об'єднує письменників з усього континенту, щоб підкреслити багатство африканських історій і творчості. У рамках фестивалю відбуваються літературні читання, панельні дискусії, художні виставки та майстер-класи, створюючи живий простір для діалогу та культурного обміну. Фестиваль Аке заслужив репутацію центру літературної майстерності, що зробило його наріжним каменем літературного календаря Нігерії. Варто додати, що хоча на фестивалі відбуваються заходи у сфері кіно, музики, візуального мистецтва та комедії, основна увага приділена саме книгам та книговидавництву.
- **Фестиваль книги та мистецтв у Кадуні (Кабафест)**. Фестиваль книги та мистецтв у Кадуні, також відомий як Кабафест, є ключовою культурною подією,

80 Реєстрація видавництв на подію щороку оголошується на офіційному сайті фестивалю <https://nibfng.org/>.

81 Фестиваль названий на честь міста Аке в Абеокуті, штат Огун, де в 1934 році народився Воле Шоїнка.

що популяризує літературу та мистецтво на півночі Нігерії⁸². Фестиваль слугує платформою для письменників і митців, де вони спілкуються з аудиторією через різноманітні літературні заходи, зокрема презентації книг, панельні дискусії та творчі майстерні. Цей фестиваль відіграє важливу роль у збагаченні літературного ландшафту північної Нігерії.

Визначними сучасними представниками у сфері літератури Нігерії є:

- **Чімаманда Нґозі Адічі (Chimamanda Ngozi Adichie)** — одна з найвідоміших нігерійських письменниць, яка працює в жанрі художньої прози. Її романи «Purple Hibiscus», «Half of a Yellow Sun» та «Americanah» досліджують питання ідентичності, фемінізму та постколоніалізму. Лауреатка «Orange Prize for Fiction» та «National Book Critics Circle Award».
- **Теджу Коул (Teju Cole)** — автор, чия творчість поєднує художню прозу та мемуари. Його книги «Open City» та «Every Day is for the Thief» зосереджуються на темах міграції, ідентичності та міського життя. Отримав «PEN/Hemingway Award» та «Windham-Campbell Prize for Fiction».
- **Акване Емезі (Akwaeke Emezi)** — письменниця, яка досліджує питання гендеру, ідентичності та духовності. Її твори «Freshwater», «The Death of Vivek Oji» та «Pet» вирізняються новаторським підходом до розповіді. Номінантка «Women's Prize for Fiction» та «National Book Award».
- **Гелон Хабіла (Helon Habila)** — автор, який пише про соціальні та політичні виклики Нігерії, зокрема корупцію та міграцію. Його найвідоміші твори: «Waiting for an Angel», «Oil on Water» та «Travellers».

Лауреат «Caine Prize for African Writing» та «Commonwealth Writers' Prize».

- **Лола Шонейн (Lola Shoneyin)** — письменниця, яка працює в жанрі соціальної сатири. Її роман «The Secret Lives of Baba Segi's Wives» досліджує полігамію, гендерні ролі та сімейні відносини в Нігерії. Номінантка «Orange Prize».

Лола Шонейн також погодилась бути респонденткою для даного дослідження. Пані Шонейн брала участь у панельних дискусіях «[Democracy 2024: does my vote matter?](#)» та «[Let go of the past: what is the anti-colonial struggle](#)» в рамках [Lviv Book Forum](#) 2024 року у Львові. Окрім письменництва, пані Шонейн також займається організацією фестивалів Аке та Кабафесту, про які йшлося вище. Письменниця позитивно відгукнулася про свій досвід в Україні та була відкрита до залучення українських письменників на нігерійські книжкові фестивалі:

«Я була би дуже рада мати можливість прийняти у себе [на фестивалі] українців. Ми спробуємо це зробити. Можливо, [на фестиваль можна буде запросити українських] поетів, і ми зможемо отримати їхню [...] поезію з перекладом, і ми зможемо опублікувати її. [...] Якщо вона [іноземною] мовою, ми публікуємо її з перекладом».

Лола Шонейн

Співпраця була двосторонньою: українська перекладачка, членкиня українського «ПЕН» та програмна директорка «Lviv Book Forum» Софія Челяк також взяла участь у фестивалі Аке у листопаді 2024 році. Вона виступила на панельній дискусії «[Finding Freedom](#)», де разом із палестинським поетом Наджваном Дарвішем та письменницею Ісою Мокубою обговорювала питання свободи. Софія Челяк поділилася своїми

82 Наразі фестиваль відкритий для відвідувачів з-за кордону. Про можливість приєднання закордонних видавництв до фестивалю необхідно уточнити в організаторів фестивалю.

враженнями про фестиваль у соціальних мережах⁸³, підкресливши важливість культурного діалогу між різними країнами та можливості для співпраці між українськими та нігерійськими літераторами, зокрема і з пані Шонейн.

Перформативне мистецтво

Огляд театральної сфери неможливий без ознайомлення із найвідомішими платформами для проведення театральних вистав у Нігерії. До них належать:

- **Національний театр Нігерії**, розташований в Лагосі, є найбільш знаковим театром Нігерії. Побудований у 1976 році, він слугував основним місцем проведення FESTAC'77, великої культурної події, присвяченої африканському мистецтву та культурі. Сьогодні він залишається яскравим центром перформативного мистецтва, де ставлять п'єси, мюзикли та організовують культурні виставки. Є державною установою. Репертуар театру, як і проекти із залученням зовнішніх стейкхолдерів, постійно змінюються, що дає змогу обговорити можливості для співпраці з адміністрацією⁸⁴.
- **Університетські театри** по всій Нігерії є яскравим простором для перформативного мистецтва. Серед яскравих прикладів Театр мистецтв при Університеті Ібадану (Arts Theatre at the University of Ibadan), який може похвалитися зв'язками з такими літературними іконами, як Воле Сойінка; Театр «Піт» при Університеті Лагосу (Pit Theatre at the University of Lagos), центр студентських та професійних вистав; та театр університету Обафемі Аволово (Obafemi

Awolowo University Theatre), відомий своїм розвитком нігерійського театру.

- **Репертуарний театр Джос (Jos Repertory Theatre)**, що базується в місті Джос, штат Плато, займається популяризацією театру на півночі Нігерії. Він відомий своїми постановками п'єс, проведенням майстер-класів та культурних заходів, які промотують багату мистецьку спадщину регіону. Існує як некомерційна незалежна театральна організація.
- **Королівський театр Ароджа**, розташований в Абуджі, є однією з провідних театральних труп столиці країни. Він відомий своєю відданістю нігерійській драматургії та вихованню любові до театру, надаючи платформу для творчості та культурного самовираження. Є приватною організацією.

При театрах на постійній основі виступають трупи акторів. Найбільшою пошаною користується **національна трупа Нігерії** при Національному театрі. Далі при кожному штаті також існує трупа, так що до національної трупи ще треба додати 36 труп штатів. Поряд із цією офіційною ієрархією також існують незалежні трупи.

Найвідомішими подіями у театральній сфері є:

- **Міжнародний театральний фестиваль в Лагосі (Lagos International Theatre Festival, LITF)** — найбільший театральний фестиваль у Нігерії, який надає платформу для професійних театральних компаній та незалежних митців, щоб продемонструвати свої таланти. Проходить у Національному театрі в Лагосі.

83 Детальніше див. Cheliak Sofia, «Я ніколи не переживала так, як перед подією на Ake Arts & Book Festival...», Facebook, 22.11.2024, https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=2541602722697440&id=100005432110617&mbextid=wwXlfr&rid=bnLTNtcrellr3dyS.

84 Contacts or Location — National Theater, Nigeria, Iganmu, Surulere, Lagos, <https://nationaltheatre.gov.ng/contact/>.

На фестивалі представлені різноманітні вистави, в тому числі п'єси, мюзикли, а також майстер-класи та нетворкінгові заходи. Будучи ключовою подією в професійному театральному календарі, LITF приваблює як місцеву, так і міжнародну аудиторію, що робить його центром культурного обміну та наріжним кам'єм театральної сцени Нігерії.

- **Міжнародний театральний фестиваль в Абуджі (Abuja International Theatre Festival and Awards, ABITFA)** слугує важливою платформою для професійних театральних діячів, які представляють свою роботу у Федеральній столичній території Нігерії. Фестиваль демонструє еkleктичне поєднання сценічних п'єс, вистав та інтерактивних майстер-класів, створюючи динамічний простір для мистецького самовираження. Пропагуючи професійний театр на півночі Нігерії та сприяючи співпраці між митцями, фестиваль відіграє життєво важливу роль у розширенні можливостей нігерійського театру та збагаченні культурного ландшафту країни. Фестиваль проходить у Королівському театрі Ароджа.
- Розвитком українсько-нігерійської співпраці у сфері театру окремо займався **український англомовний театр ProEnglish Theater**, заснований у 2018 році Алексом Боровецьким. У червні 2022 року ProEnglish Theater запустили платформу **World of English-Speaking Theaters (WEST)** для розвитку співпраці між англомовними театрами світу. Один з досягнень платформи є реалізація проєкту **«ВІЙНА. УКРАЇНА. ТЕКСТИ»**. На ньому Боровецький запропонував такий експериментальний формат: іноземні режисери організують та проводять онлайн-репетиції сценічних читань українських текстів,

перекладених англійською мовою, за участю українських акторів і авторів. Самі читання, які фактично є ескізами майбутніх вистав, а також подальші обговорення, проходять у форматі живих заходів у Києві та онлайн, залучаючи глядачів з різних міст і країн.

Партнером проєкту виступила ініціатива **Worldwide Ukrainian Play Readings** Джона Фрідмана, яка взяла на себе роботу із перекладу на англійську українських п'єс, написаних після початку повномасштабного вторгнення. Так, п'єсу Дмитра Тернового **«Напередодні, або Все буде добре»** ставив⁸⁵ Ароджа Джеррі Адесево, який погодився стати одним з респондентів у цьому дослідженні. Свій досвід співпраці з українцями режисер описує так:

«Як я познайомився з Україною? Думаю, це було випадково. Здається, хтось колись надіслав інформацію про те, що [в Україні] проводять фестиваль⁸⁶ і приймають заявки на участь. Я подав заявку, нас відібрали, але, на жаль, ми не отримали фінансування. Тож мені довелося шукати фонд з Нігерії, щоб поїхати з цією виставою, та ми не змогли зібрати кошти. Врешті-решт, ми домовилися, що надішлемо відеозапис цієї постановки в рамках фестивалю. Так ми і зробили. [З часом] мої зв'язки з Україною почали розширюватися. І відтоді я почав читати деякі українські п'єси. А минулого року⁸⁷ [...] я поставив українську п'єсу [«Напередодні, або Все буде добре»], яку грали українці, але я поставив її звідси. Вистава була поставлена в Києві театром ProEnglish Theater, Алексом Боровецьким. І так я почав цікавитися українським театром і українським мистецтвом. [...] [Після цього я сказав Алексу], що вже привозив багато іноземних

85 У Facebook доступний запис читань за посиланням: <https://fb.watch/wqw-RTdVmK/>.

86 Драматург не уточнив, про який саме фестиваль йдеться.

87 Йдеться про 2023 рік.

п'єс на сцену в Нігерії у виконанні наших акторів. І тепер хочу зробити те саме з українськими творами».

Джеррі Адесево

Продовжуючи співпрацю, Алекса Боровецького було запрошено на Міжнародний театральний фестиваль в Абуджі у 2023, який організовував також Адесево.

Визначними сучасними представниками нігерійської драматургії є:

- **Боланле Остін-Пітерс (Bolanle Austen-Peters)** є засновницею BAP Productions та провідною фігурою в професійному театрі Нігерії. Вона відома створенням світового рівня мюзиклів, які захоплюють аудиторію як на локальному, так і на міжнародному рівнях. Завдяки своїм постановкам Боланле відіграла ключову роль у популяризації нігерійської культури та спадщини, зарекомендувавши себе як новаторка у театральному ландшафті країни.
- **Фемі Ософісан (Femi Osofisan)** є сучасним драматургом і режисером, відомим своїми політично зарядженими та соціально свідомими роботами. Його п'єси, включаючи «Once Upon Four Robbers» і «Morountodun», спонукають аудиторію замислитися над суспільними проблемами та несправедливістю. Інноваційне використання Ософісаном сатири та алегорії закріпило його репутацію одного з найвпливовіших голосів сучасного театру Нігерії.
- **Фестиваль Дурбар** (Північ). Яскраве святкування з катанням на конях, традиційним вбранням і культурними заходами культури хауса. Проводиться в таких містах, як Кано, Кадуна і Сокото, часто після Рамадану.
- **Фестиваль Осун-Осогбо** (Південний Захід). Святкується на честь богині родючості йоруба Осун. Включає ритуали, музику, мистецтво і танці, приваблюючи як місцевих жителів, так і іноземних гостей.
- **Фестиваль нового яму** (Південний Схід). Відзначає сезон збору врожаю яму. Охоплює ритуали, маскаради, бенкети та культурні заходи, що підкреслюють важливість яму в культурі ігбо.
- **Фестиваль Оджуде Оба** (південний захід, Іджебу-Оде). Вшанування авуджале (короля) Іджебуленду. Відрізняється барвистим вбранням, змаганнями з верхової їзди та традиційними виставами.
- **Фестиваль Егунгун** (Південний Захід). Вшановує духів предків з маскарадами й танцями, що відображає духовність і традиції йоруба.
- **Фестиваль Ейю (Адаму Оріша)** (Південний Захід, Лагос). Барвистий парад з маскарадами. Учасники фестивалю одягаються в одяг білого кольору. Символізує чистоту і часто пов'язаний зі значними подіями або святкуваннями в Лагосі.
- **Рибальський фестиваль в Аргунгу** (Північ). Рибальський і культурний фестиваль в Аргунгу, штат Кеббі. Включає рибальські змагання, традиційну музику і танці.
- **Карнавал Калабар** (Південь, штат Крос-Рівер). Відомий як «найбільша вулична вечірка Африки». Відрізняється

Традиційні культурні заходи

Щорічно в Нігерії відбувається низка фестивалів традиційної культури локального та національного значення. Найбільш популярними з них є⁸⁸:

88 Міністерство інформації та національної орієнтації Нігерії сформував компендіум фестивалів у Нігерії, де представлено більше 40 різних заходів по всій країні. Доступний за посиланням: <https://fmino.gov.ng/compendium-of-festivals-in-nigeria/>.

барвистими парадами, музикою і танцями, поєднуючи традиційну і сучасну культуру.

- **Фестиваль Мманву** (Південний Схід, культура іґбо). Фестиваль маскарадів, що оспівує зв'язок між духовним і фізичним світами.

Діяльність іноземних дипломатичних представництв і установ культурної дипломатії в Нігерії

Окрім власних культурних заходів, нігерійці також співпрацюють з іноземними дипломатичними представництвами та установами культурної дипломатії. Нижче наведено огляд найбільш активних інституцій на основі відповідей респондентів та аналізу даних з відкритих джерел.

«[Найбільш активно культурну співпрацю з Нігерією розвивають] Британська Рада, Гете-Інститут від Німеччини та Alliance Française від Франції. Британська Рада — тому що Нігерія колишня колонія Великої Британії. Гете-Інститут багато займається мистецтвом, і багато нігерійських митців живуть у Німеччині, [особливо в] Берліні, оскільки тісно співпрацюють з Гете-Інститутом, а також вони фінансують багато експериментального мистецтва».

Вана Удобанг

Британська Рада відіграє ключову роль у розвитку культурної співпраці між Нігерією та Великою Британією, зосереджуючись на освіті й мистецтві. Серед ключових ініціатив — стипендії для нігерійських студентів на навчання у Великій Британії, а також програми освітніх обмінів, які знайомлять учасників з британською культурою та цінностями, збагачуючи їхній професійний та особистий світогляд після повернення. Такі знакові проекти, як «Британсько-нігерійський сезон 2015», продемонстрували культурні, освітні та соціальні впливи програми⁸⁹. Британська Рада також співпрацює з ініціативами у сфері сценічного мистецтва та партнерством у театральному фестивалі в Лагосі. Ці зусилля надають можливості для нетворкінгу, що дозволяє нігерійським митцям взаємодіяти з британськими колегами та встановлювати довгострокові партнерські відносини, які виходять за рамки початкових проектів.

Німецький **Гете-Інститут** активно підтримує нігерійських митців через фінансування та співпрацю у сферах перформативного та візуального мистецтва. Такі програми, як «Музика в Африці»⁹⁰, сприяють міжконтинентальним обмінам, а партнерство з німецькими студіями звукозапису відкриває нігерійським митцям доступ до європейських культурних платформ. Інституція відома своєю підтримкою експериментального мистецтва, надаючи нігерійським митцям ресурси та можливості для інновацій⁹¹. Ця співпраця сприяє постійному обміну ідеями, зміцнюючи двосторонні культурні зв'язки.

⁸⁹ Програма була спрямована на взаємодію з 40 мільйонами молодих нігерійців (віком від 18 до 35 років) шляхом залучення їх до британського та нігерійського мистецтва і культури. Програма проходила з вересня 2015 року по березень 2017 року в містах Нігерії, включаючи Лагос, Калабар, Абуджу, Кадуну, Абеокуту та Джос, а також у Великій Британії — в Лондоні, Глазго, Единбурзі, Белфасті, Кардіффі та Брайтоні. Розширюючи доступ до мистецтва та культури двох країн, програма мала на меті побудувати взаєморозуміння між молодими людьми в обох країнах та підтвердити позицію Великої Британії як партнера для розвитку мистецтва та креативних індустрій у Нігерії. Загалом за цей час інформаційне охоплення «сезону» становило близько 200 мільйонів осіб. Детальніше див. *UK/Nigeria 2015-16 Impact Report*, British Council, <https://www.britishcouncil.org.uk/nigeria-2015-16-impact-report>.

⁹⁰ *Music in Africa*, Goethe-Institut, <https://www.goethe.de/ins/za/en/kul/kue/mia.html>.

⁹¹ *Dreaming New Worlds*, Goethe-Institut Nigeria, <https://www.goethe.de/ins/ng/en/kul/sup/co9.html>.

Франція через **Alliance Française** та **Французький інститут** зміцнила свою присутність у нігерійській культурній сфері, підтримуючи співпрацю у галузі кіно та мистецтва. Ці інституції надають платформи для показу нігерійських фільмів та проведення заходів, що висвітлюють теми гендерної рівності та соціального впливу. Інтегруючи нігерійських кінематографістів у французьку творчу мережу, вони розширюють мистецькі обміни та сприяють міжкультурному взаєморозумінню.

«Американське посольство наполегливо намагається використовувати мистецтво та культуру для просування соціальних змін. [Щоб] нігерійці могли краще розповідати власні історії, а потім гармонізувати їх з темами соціального впливу, такими як гендерна рівність та свобода».

Нафіса Атіку-Адеджувон

Посольство США робить значний внесок у культурний та соціальний розвиток Нігерії через програми обміну та фінансування мистецтва. Такі програми, як Стипендія імені Нельсона Мандели у Вашингтоні⁹² та Програма лідерства для іноземних гостей (IVLP)⁹³, сприяють розвитку лідерства та культурному діалогу в різних сферах — від кіно до архітектури. Крім того, американська підтримка мистецьких проєктів має на меті стимулювати соціальні зміни, звертаючись до таких тем, як гендерна рівність і свобода.

«[Дев'ять років тому до мене звернувся Корейський культурний центр із питанням:] «Що ми можемо зробити для просування корейської культури в Нігерії?»

[...] Тож я розробив програми для літературного та перформативного мистецтва. У нас був конкурс К-рор, у нас був клас К-рор. Мистецтво корейської мови. Отже, ми розробили всі ці конкурси для молоді, і всі вони фінансуються Корейським культурним центром».

Джеррі Адесево

Південна Корея використовує свою культурну м'яку силу в Нігерії через ініціативи, які реалізує **Корейський культурний центр**. Такі програми, як конкурси к-попу⁹⁴, курси корейської мови та корейсько-нігерійський поетичний фестиваль⁹⁵, стали візитною карткою культурної взаємодії, яка успішно проводиться вже майже десять років. Стипендії та культурні навчальні поїздки до Кореї ще більше зміцнюють ці зв'язки, дозволяючи нігерійським учасникам познайомитися з корейською культурою з перших вуст.

«Коли ми говоримо про Китай, є програми, які називаються «Тиждень Китаю в Нігерії», [під час цих заходів] звучить китайська мова, подають китайську їжу, китайці приїжджають, танцюють, виконують свою музику, і все це створює відчуття присутності Китаю в Нігерії».

Конфіденційно

Культурна діяльність Китаю через **Посольство КНР** та **Китайський культурний центр** в Нігерії зосереджена на освіті та культурному зануренні, прикладом чого є запровадження Китаєзнавства в нігерійських університетах та проведення таких заходів, як «Тиждень Китаю в Нігерії»⁹⁶. Ці ініціативи сприяють вивченню мови й розумінню культури через програми занурення,

92 About Us: Mandela Washington Fellowship, Mandela Washington Fellowship for Young African Leaders, <https://www.mandelawashingtonfellowship.org/>.

93 ILVP, United States Department of State: Bureau of Educational and Cultural Affairs, <https://eca.state.gov/ilvp>.

94 Babatunde Abisola A., KCC in Nigeria Hosts K-Pop Song-Dance Competition in Lagos, Korea.net, 2024, <https://www.korea.net/NewsFocus/HonoraryReporters/view?articleId=252210>.

95 8th Korea-Nigeria Poetry Fiesta Award Ceremony Held, Korea.net, 2018, <https://www.korea.net/Events/Overseas/view?articleId=4179>.

96 Li Xuda, Cultural week connects China and Nigeria, 2021, <https://global.chinadaily.com.cn/a/202109/24/WS-614d9582a310cdd39bc6b60c.html>.

що включають традиційну китайську їжу, музику і мистецтво. Успіх цих програм підкреслює потенціал культурної дипломатії для поглиблення двосторонніх зв'язків через освіту та культурну репрезентацію.

«Посольство Іспанії в Нігерії активно допомагає розвивати нігерійське мистецтво та культуру. Вони підтримують живопис, скульптуру, музику, акторську майстерність, а також музику».

Нафіса Атіку-Адеджувон

Посольство Іспанії активно підтримує нігерійське мистецтво та культуру через фінансування цільових ініціатив. Проекти включають організацію мистецьких конкурсів⁹⁷, виставок, експонатів Західної Африки⁹⁸ та проведення заходів на підтримку гендерної рівності⁹⁹. Визначивши та зайнявши чітку нішу в дипломатичному просторі, Іспанія демонструє, як культурна дипломатія може ефективно поєднувати мистецтво та соціальні питання.

«Між Нігерією та Бразилією існує потужна культурна, мистецька і навіть політична співпраця».

Джеррі Адесево

Окремо варто відзначити культурну присутність Бразилії у Нігерії через музейні обміни та культурні фестивалі. Ці заходи відбуваються по чергову в обох країнах, підкреслюючи спільну історію та культурну схожість^{100,101}, а також сприяючи налагодженню особистих та інституційних зв'язків. Щобільше, у Лагосі працює окремий афро-бразильський культурний центр¹⁰², а також центр вихідців з Бразилії у Лагосі.

Намагається нарощувати культурну співпрацю з Нігерією й Росія. У РФ діє програма надання стипендій студентам з Нігерії на навчання в російських ЗВО. За нею щороку близько 250 студентів їдуть на навчання в Росію¹⁰³. Крім цього, у 2014 році в Лагоському університеті було відкрито кабінет фонду «Русский мир», який існує там досі. У 2023 році там само РФ організувала відкриття центру відкритої освіти. Там Росія висвітлює досягнення радянської доби як частину виключно своєї історії на заходах святкування російсько-нігерійської дружби¹⁰⁴. Іншим осередком поширення російської культури в Нігерії є некомерційна організація «Источник Инициатив» в Абуджі¹⁰⁵, історія якого доволі влучно описує рівень російського впливу «на місцях».

97 Owolabi Adekunle, *Spanish Embassy Hosts Visual Arts Awards in Abuja*, The Africa Daily Post, 17.11.2024, <https://theafricadailypost.com/320212/society/spanish-embassy-hosts-visual-arts-awards-in-abuja/>.

98 *Nigeria Partner To Host Spanish Museum's West African Travelling Art Exhibition*, Leadership News, 05.07.2024, <https://leadership.ng/spain-nigeria-partner-to-host-spanish-museums-west-african-travelling-art-exhibition/>.

99 *The Embassy of Spain in Nigeria Collaborates with Nigeria Health Watch to Host a Seminar on STEM to Improve Healthcare Delivery in Nigeria*, Nigeria Health Watch, 29.11.2023, <https://articles.nigeriahealthwatch.com/the-embassy-of-spain-in-nigeria-collaborates-with-nigeria-health-watch-to-host-a-seminar-on-stem-to-improve-healthcare-delivery-in-nigeria/>.

100 У часи трансатлантичної работоргівлі (XVI–XIX ст.) прибережна територія сучасної Нігерії була одним з центрів експорту рабів в Америку. Частина експорту припадала на Бразилію, завдяки чому в країні є окрема демографічна група афро-бразильців — бразильців африканського походження. Вони століттями зберігали культурну спадщину своєї батьківщини та привносили елементи нігерійської культури в бразильську культуру.

101 За переписом населення Бразилії 2022 року, 10,17% населення (20,6 мільйонів людей) ідентифікували себе як темношкірі (pretos), а 45,3% населення (92,1 мільйоні людей) — як люди змішаного походження (pardos). Див. G1, *Censo 2022: Pela 1ª vez, Brasil se declara mais pardo que branco; populações preta e indígena também crescem*, 22.12.2023, <https://g1.globo.com/economia/censo/noticia/2023/12/22/censo-2022-cor-ou-raca.ghtml>.

102 Nwakunor Gregory Austin, *Afro-Brazilian Cultural Centre Set to Boost Heritage Tourism*, The Guardian Nigeria News, 11.04.2021, <https://guardian.ng/art/afro-brazilian-cultural-centre-set-to-boost-heritage-tourism/>.

103 Сметанина Светлана, Ольга Игбо: Молодым нигерийцам не хватает информации о России, Русский мир, 28.05.2024, <https://ruskiymir.ru/publications/325570/>.

104 Нигерийские студенты отметили в Лагосе День России, Русский мир, <https://ruskiymir.ru/news/327423/>. Більше про російський вплив на Африку див. Павлишин Олеся, Нестеренко Ілля, *Як Росія завойовувала вплив у країнах Африки*, КУНШТ, 27.03.2024, <https://kunsht.com.ua/articles/iak-rosiia-zavoyovuvala-vplyv-u-krayinakh-afryky>.

105 Источник, <https://istochnikinitiative.com/>.

«Источник» був заснований у 2020 році Ольгою Ігбо, яка ще у 1980-1990-х роках працювала викладачкою російської мови в Ібаданському університеті¹⁰⁶. Більшість часу «Источник» приділяв проведенню святкування російських державних та релігійних свят. Цільовою аудиторією організації була невеличка російська діаспора Абуджі. Однак, навесні 2024 року Ольга Ігбо активно вела перемовини про отримання підтримки від фонду «Русский мир» і вже восени 2024 року її було призначено директоркою кабінету «Русский мир» в Абуджі, а в січні 2025 року планувалось офіційне відкриття кабінету.

Проте наявний рівень активності організації вкрай обмежений. На офіційний сторінці центру в телеграмі 30 підписників, у фейсбукці — 11 читачів. Допомога від фонду «Русский мир» має вигляд п'яти полиць з підручниками для вивчення російської та невеликим плакатом з емблемою фонду. Директорка майбутнього фонду оцінювала кількість російськомовної спільноти в Абуджі та Лагосі сотнями¹⁰⁷, що для 1,6- та 17-мільйонних міст виглядає як дуже вузька спільнота російської діаспори та кількох ентузіастів-нігерійців.

Історія з «Источником» ілюструє те, що поширення російського культурного впливу в Нігерії — явище вкрай обмежене. **Головна загроза з боку РФ полягає у поширенні дезінформації в інформаційному полі африканських країн в цілому і Нігерії зокрема. За результатами досліджен-**

ня, проведеного Африканським центром стратегічних досліджень¹⁰⁸, протягом 2014–2022 років Росія спонсорувала три масштабні кампанії з дезінформації в Нігерії, використовуючи ботоферми колишнього очільника ПВК «Вагнер» Євгена Пригожина¹⁰⁹. Доцільно припустити, що пости із такою тематикою досі циркулюють у соцмережах і регулярно опиняються в нігерійському інформаційному просторі.

Зміст маніпуляцій полягав у демонізації Заходу та відбілюванні російського повномасштабного вторгнення в Україну. При цьому упускався той факт, що свого часу Російська імперія також робила спроби створити колонії в Африці¹¹⁰, а підтримка Радянським Союзом боротьби за незалежність африканських країн — колективне досягнення, куди українці також робили свій внесок, а не суто російське, як часто розповідають росіяни. Зрештою, найманці ПВК «Вагнер» не завершили ще жодного конфлікту, до якого вони були залучені, а історії фінансування компанії не сильно відрізняються від експлуататорського викачування ресурсів доби колоніалізму¹¹¹.

Академічна сфера

Станом на 2021 рік рівень писемності у Нігерії становив 63,16%¹¹². Рівень писемності різниться залежно від регіону: близько до узбережжя Гвінейської затоки писемність

106 Сметанина Светлана, Ольга Ігбо: Молодым нигерийцам не хватает информации о России, 28.05.2024.

107 Там само.

108 Академічна інституція, створена у 1999 році і підпорядковується Міністерству оборони США.

109 Mapping Disinformation in Africa, Africa Center, The Africa Center for Strategic Studies, 2022, <https://africa-center.org/spotlight/mapping-disinformation-in-africa/>.

110 Сферою інтересів Росії була Ефіопія та прибережна до неї територія (сучасне Джибуті), проте присутність та активний розвиток французьких та італійських колоній у регіоні, а також програв Італії у першій італо-ефіопській війні (1894-1896) звели ці плани нанівець.

111 Нестеренко Ілля, Павлишин Олеся, Як Росія завойовувала вплив у країнах Африки, 2024, <https://kunsht.com.ua/articles/iak-rosiia-zavoyovuvala-vplyv-u-krayinakh-afryky>.

112 Sasu Doris Dakua, Literacy rate in Nigeria in selected years between 2006 and 2021, Statista, <https://www.statista.com/statistics/1268372/literacy-rate-in-nigeria/>.

сягає 90-100%, і віддаляючись з Півдня на Північ падає до 40-50%¹¹³.

Нігерія має структуру освіти «1-6-3-3-4»^{114, 115}. Держава гарантує 9 років навчання, що включають 6 років початкової школи та 3 роки середньої. Старша школа та університетський рівень у державні гарантії не входять, хоча держава працює над полегшенням доступу до цих рівнів освіти. Наприклад, у 2024 році уряд запустив програму студентських кредитів¹¹⁶, щоб зменшити фінансове навантаження на студентів.

Система університетської освіти складається з трьох типів закладів: федеральні заклади вищої освіти (ЗВО), ЗВО штатів, приватні ЗВО. Станом на 2024 рік у Нігерії діє 274 ЗВО, з них 149 (54%) — приватні, 63 (23%) — штатів, 62 (23%) — федеральні¹¹⁷. Особливості форми власності пов'язані передусім з вартістю навчання. Федеральні ЗВО отримують найбільше державної підтримки, відповідно мають доступніші ціни на навчання і зазвичай користуються найбільшою популярністю серед студентів. ЗВО штатів мають менше ресурсів для підтримки сфери освіти, відповідно навчання коштує дорожче, а самі ЗВО часто програють у конкуренції федеральним закладам. Зрештою приватні ЗВО мають найвищу вартість навчання, тому доступ до них часто обмежений для простих нігерійців. **У топ-5 нігерійських університетів стабільно входять:**

1. **Ібаданський університет (University of Ibadan, UI).** Заснований у 1948 році в місті Ібадан, штат Ойо, цей університет є першим університетом Нігерії та одним

із найпрестижніших у всій Африці. Він відомий своїми потужними дослідницькими програмами та високим рівнем академічної підготовки. Є федеральним ЗВО.

2. **(University of Lagos, UNILAG).** Заснований у 1962 році в комерційній столиці Нігерії, місті Лагос, цей університет є центром інновацій та підприємництва. UNILAG пропонує широкий спектр освітніх програм і славиться підготовкою висококваліфікованих фахівців у різних галузях. Є федеральним ЗВО.
3. **Університет Ахмаду Белло (Ahmadu Bello University, ABU).** Заснований у 1962 році в місті Зарія, штат Кадуна, цей університет є одним із найбільших у субсахарській Африці. ABU відомий своїми освітніми програмами в галузі сільського господарства, медицини та інженерії, що робить його важливим академічним центром у Нігерії. Є федеральним ЗВО.
4. **Університет Обафемі Аволово (Obafemi Awolowo University, OAU).** Заснований у 1961 році як Університет Іфе, а з 1987 року перейменований у нинішню назву. Цей заклад розташований у місті Іле-Іфе, штат Осун. Він славиться своїм мальовничим кампусом, широким вибором освітніх програм та акцентом на дослідженнях та інноваціях. Є федеральним ЗВО.
5. **Університет Ковенант (Covenant University).** Заснований у 2002 році в місті

113 Makarem Naji, Beavor Andreas, Digun-Aweto Teijiri, i Digun-Aweto Olusegun Digun-Aweto, *Challenges and Opportunities for Industrial Development in the South East Region of Nigeria*, Urbanisation Research Nigeria, https://www.researchgate.net/publication/347452908_Challenges_and_opportunities_for_industrial_development_in_the_South_East_region_of_Nigeria

114 *Nigeria: Education Country Brief*, UNESCO, <https://www.iicba.unesco.org/en/nigeria>.

115 У Нігерії 1 рік виділяється на дошкільне навчання, 6 — на початкову школу, 3 — на середню, 3 — на вищу, і 4 — на навчання в університеті для здобуття ступеня бакалавра..

116 *Student Loan*, Nigerian Education Loan Fund, <https://nelf.gov.ng/about>.

117 Sasu Doris Dakua, *Nigeria: Number of Universities by Ownership 2024*, Statista, <https://www.statista.com/statistics/1130701/number-of-universities-in-nigeria/>.

Ота, штат Огун, цей приватний університет належить церкві [Living Faith Church Worldwide](#). Він є одним із провідних приватних університетів Нігерії.

Також вартий згадки **Національний відкритий університет Нігерії ([National Open University of Nigeria, NOUN](#))**, який був заснований у 1983 році, але призупинив свою діяльність у 1984 році через фінансові та політичні труднощі, а знову відкрився у 2002 році завдяки підтримці федерального уряду. Це державний університет із головним офісом у Джабі, Абуджа, який функціонує через понад 100 навчальних центрів по всій Нігерії, забезпечуючи доступ до освіти для студентів у різних регіонах країни. NOUN спеціалізується на дистанційному та відкритому навчанні, поєднуючи друковані матеріали, онлайн-ресурси та періодичні очні консультації в навчальних центрах. Є федеральним ЗВО. У 2019 році в NOUN навчалось більше 565 тисяч студентів¹¹⁸. Для порівняння, в Ібаданському університеті у той же час навчалось менше 25 тисяч студентів.

Українські чи загалом східноєвропейські студії в усіх вище вказаних закладах фактично відсутні. Серед мов, які найчастіше викладають, основне місце після англійської посідає французька¹¹⁹ чи арабська, поодинокі присутні німецька та китайська. Як спадок епохи холодної війни в Ібаданському та Лагоському університетах також викладається російська. В обох випадках програми викладаються на факультетах мистецтв в рамках кафедр лінгвістики. Причому російська викладається як «ще одна європейська мова», тобто без прив'язки до регіональних студій. На кафедрах історії чи політології предмети переважно африканоцентричні, європейістики як окремої дис-

ципліни немає, а основна увага, окрім Африки, приділяється Західній Європі.

Щодо нігерійських аналітичних центрів (think tanks), то у сфері досліджень міжнародних відносин найвідомішими організаціями є:

- **Нігерійський інститут міжнародних справ ([Nigerian Institute of International Affairs, NIIA](#)).**

Заснований у 1961 році в місті Лагос, цей аналітичний центр належить федеральному уряду Нігерії та підпорядковується Федеральному міністерству закордонних справ. NIIA є провідним аналітичним центром країни у сфері міжнародних відносин і зовнішньої політики, що займається дослідженнями питань дипломатії та врегулювання конфліктів. Інститут організовує семінари, конференції та публікує дослідження, спрямовані на розуміння й розвиток зовнішньої політики Нігерії.

- **Центр демократії та розвитку ([Centre for Democracy and Development, CDD](#)).**

Заснований у 1997 році в місті Абуджа, цей незалежний аналітичний центр фінансується за рахунок грантів міжнародних донорів і благодійних організацій. CDD зосереджений на питаннях демократії, управління, регіональної інтеграції та участі Нігерії в міжнародних організаціях, таких як ECOWAS¹²⁰ і Африканський Союз. Центр проводить дослідження, займається адвокацією та сприяє активному залученню Нігерії до глобального управління.

- **Інститут миру та врегулювання конфліктів ([Institute for Peace and Conflict Resolution, IPCR](#)).**

¹¹⁸ Doris Dakua Sasu, *Nigeria: Largest Universities as of 2019*, Statista, <https://www.statista.com/statistics/1130770/largest-universities-in-nigeria/>.

¹¹⁹ Що не дивно з регіональної точки зору, оскільки більшість країн Західної Африки мають французьку як офіційну.

¹²⁰ Економічне співтовариство країн Західної Африки (The Economic Community of West African States).

Цей урядовий аналітичний центр, заснований у 2000 році та підпорядкований Міністерству закордонних справ Нігерії, розташований в Абуджі. IPCR спеціалізується на запобіганні, управлінні та врегулюванні конфліктів, а також на участі Нігерії у регіональних і міжнародних миротворчих місіях. Інститут проводить дослідження динаміки конфліктів, навчання дипломатів і співпрацює з організаціями, як-от ООН і ECOWAS.

- **Африканський центр лідерства, стратегії та розвитку ([African Centre for Leadership, Strategy & Development, Centre LSD](#)).**

Цей незалежний аналітичний центр, заснований у 2009 році в Абуджі, фінансується грантами міжнародних донорів і партнерствами з агенціями розвитку. Centre LSD зосереджений на розвитку лідерства, стратегічному плануванні та ролі Нігерії у глобальному розвитку. Він займається політичною адвокацією та дослідженнями глобальних стратегій розвитку.

- **Центр дипломатії, демократії та розвитку Саванна ([Savannah Centre for Diplomacy, Democracy, and Development, SCDDD](#)).**

Заснований у 2014 році професором Ібрагімом Гамбарі, колишнім міністром закордонних справ Нігерії та дипломатом ООН, цей незалежний центр розташований в Абуджі. SCDDD спеціалізується на питаннях дипломатії, демократії та сталого розвитку, займається дослідженнями, адвокацією та взаємодією з політиками й міжнародними організаціями.

- **Центр стратегічних досліджень ([Centre for Strategic Research and Studies, CSRS](#)).**

Цей think tank є частиною Національного оборонного коледжу Нігерії і розташований в Абуджі. CSRS проводить дослідження у сфері безпеки, оборони та міжнародних

відносин, акцентуючи увагу на участі Нігерії у глобальних миротворчих місіях. Центр також організовує навчальні програми для військових і цивільних лідерів.

Більшість нігерійських аналітичних центрів географічно зосереджуються на Африканському континенті загалом, Західній Африці або на безпосередніх інтересах зовнішньої політики Нігерії, таких як відносини зі Сполученими Штатами, Китаєм або Європейським Союзом як блоком. Східна Європа або ж Україна може згадуватися у ширших дискусіях про глобальну геополітику, торговельні відносини чи миротворчі місії, але вона не є сферою уваги нігерійських аналітичних установ. Однак, як зазначав один з респондентів з експертного середовища:

«Після повномасштабного вторгнення розмови навколо України активізувалися, це показує, що усвідомлення нових викликів зростає. Багато хто з нас у спільноті [аналітиків] захоплюється вашою стійкістю і прагне підтримувати зусилля, які сприяють миру і співпраці в регіоні».

Конфіденційно

Таке зауваження дозволяє припустити, що хоча спеціалістів з України чи регіону Східної Європи у Нігерії немає, однак видніється інтерес у глибшому дослідженні української тематики, що може слугувати підставою для розвитку подальшої співпраці.

Сфера громадянського суспільства

Громадянське суспільство є важливою складовою у боротьбі за демократизацію Нігерії, протидії корупції та зловживанням владою. **Саме завдяки активному тиску та мобілізації громадських організацій і соціальних рухів влада військових у 1990-х була змушена пришвидшити демократич-**

ний транзит¹²¹. Проте Нігерія продовжувала стикатися з проблемами корупції, бідності, нерівності, етнічних конфліктів та загроз безпеці. Громадянське суспільство не зупинялося на досягнутому, продовжуючи активно впливати на процеси реформ через діалог, адвокацію та моніторинг діяльності влади.

У сучасний період громадські рухи також відіграють важливу роль у боротьбі з нагальними викликами. **Одним із найяскравіших прикладів є #EndSARS — масштабний протестний рух 2020 року, спрямований на припинення поліцейського свавілля та розпуск Спеціального підрозділу по боротьбі з розбоями (Special Anti-Robbery Squad, SARS).** Цей рух отримав глобальну підтримку й привернув увагу до необхідності реформування поліції та забезпечення справедливості для жертв зловживань поліцією своєю владою¹²². Попри розпуск SARS, учасники руху зіткнулися з репресіями, насильством і переслідуваннями з боку силовиків, що лише підсилило заклики громадянського суспільства до системних змін. Громадські активісти в Нігерії продовжують наполегливо працювати задля демократичних реформ, захисту прав людини та справедливості в країні.

Традиційно найвідомішими організаціями у сфері громадянського суспільства були та є:

- **Об'єднання за демократію (United Action for Democracy, UAD).** UAD була створена у 1997 році як коаліція профспілок, студентських об'єднань, жіночих груп та інших продемократичних активістів. Вона відіграла ключову роль у русі 12 червня (June 12 Movement), який протестував проти скасування прези-

дентських виборів 1993 року, на яких переміг Мошуд Абіола. UAD також організовувала масові акції проти режиму Сани Абачі (1993-1999), включаючи страйки, бойкоти та акти громадської непокори. Саме завдяки мобілізації населення ця організація допомогла провести вибори 1999 року, що поклали край військовій диктатурі в Нігерії. Оскільки об'єднання було цільовою коаліцією, то після скидання диктатури вона припинила своє існування як єдина організація і наразі не є активною, проте згадується тут як важливий етап у формуванні громадянського суспільства Нігерії.

- **Організація захисту громадських свобод (Civil Liberties Organization, CLO).** CLO є однією з найвизначніших громадських організацій Нігерії, заснованою у 1987 році групою юристів та активістів. У часи військових диктатур її діяльність була спрямована на боротьбу з порушеннями прав людини під час режимів Ібрагіма Бабангіди та Сани Абачі. Наразі CLO займається документуванням випадків катувань, позасудових страт, незаконних арештів та затримань політичних опонентів, журналістів та правозахисників. Організація активно проводить мітинги, протести та кампанії на захист демократії та верховенства права. Завдяки своїй діяльності CLO здійснила і продовжує здійснювати вагомий внесок у боротьбу за демократизацію Нігерії.
- **Стеж за грошима (Follow The Money, FTM).** Follow The Money — це сучасний громадський рух, заснований у 2012 році групою молодих активістів, які використовують відкриті дані та технології

121 Ademoyegun O.F., *The Role of Civil Society and Social Movements in Promoting Democracy and Human Rights in Nigeria*, Sapientia Global Journal of Arts, Humanities and Development Studies 6, Issue No. 2, 2023, p. 105, <https://www.sgojahds.com/index.php/SGOJAHDS/article/view/471>.

122 *End Sars: How Nigeria's Anti-Police Brutality Protests Went Global*, BBC, 16.10.2020, <https://www.bbc.com/news/world-africa-54575219>.

для моніторингу державних фінансів і боротьби з корупцією. FTM зосереджується на відстеженні витрат уряду у сферах охорони здоров'я, освіти та довкілля, що безпосередньо впливають на добробут громадян. Організація взаємодіє з громадянами, медіа, урядом та іншими зацікавленими сторонами для забезпечення прозорості та підзвітності у використанні публічних ресурсів. FTM успішно виявила численні випадки нецільового використання та розкрадання бюджетних коштів, призначених для розвитку громад. Завдяки своїй інноваційній роботі FTM отримала широке визнання та низку нагород за внесок у поліпшення державного управління та послуг¹²³.

За даними дослідженням сфери громадянського суспільства Нігерії 2019 року¹²⁴, що охоплювало 2400 активних на той час громадських організацій, **36,4% організацій займались захистом прав жінок, дівчат та правами дітей, 23,4% — розвитком освіти та просвітницькою діяльністю, 23% — питаннями охорони здоров'я, 22% — розвитком молоді, 9,7% — боротьбою з бідністю, 5,7% — охороною довкілля**¹²⁵. За даними NNNGO¹²⁶, географічно більшість організацій зареєстровані у Федеральній столичній території (місто Абуджа), штатах Лагос (місто Лагос) та Ріверс (місто Порт-Гаркорт).

Секторально найбільш відомими організаціями є:

- у сфері захисту прав жінок, дівчат та прав дітей: [Women Advocates Research and Documentation Centre \(WARDC\)](#), [ActionAid Nigeria](#), [Girl Child Concerns \(GCC\)](#), [Mirabel Centre](#);
- у сфері охорони здоров'я: [Society for](#)

[Family Health \(SFH\)](#), [Doctors Without Borders \(Médecins Sans Frontières - MSF\)](#), [Wellbeing Foundation Africa \(WBFA\)](#), [Nigeria Health Watch](#);

- у сфері освіти: [Teach for Nigeria](#), [Slum2School Africa](#), [Education as a Vaccine \(EVA\)](#);
- у сфері боротьби з бідністю та розвитку молоді: [Lift Above Poverty Organization \(LAPO\)](#), [Youth Empowerment and Development Initiative \(YEDI\)](#), [Rural Development & Reformation Foundation](#);
- у сфері охорони навколишнього середовища: [Nigerian Conservation Foundation \(NCF\)](#), [Health of Mother Earth Foundation \(HOMEF\)](#), [Climate and Sustainable Development Network \(CSDevNet\)](#).

Оскільки в Нігерії налічується тисячі організацій у сфері громадянського суспільства, варто звернути увагу й на ті неурядові структури, які об'єднують громадські організації та суспільні рухи в єдиний інформаційний простір.

Найбільшою за кількістю організацій-членів та найпершою за створенням є **Нігерійська мережа неурядових організацій ([Nigerian Network of NGOs, NNNGO](#))**. Створена у 1992 році і активна донині, вона надає можливості для об'єднання зусиль, обміну ресурсами та спільного просування політичних змін. Основними напрямками діяльності NNNGO є сприяння належному врядуванню, подолання бідності, забезпечення гендерної рівності та підтримка сталого розвитку. Організація об'єднує близько 3500 членів, що робить її важливим партнером для іноземних урядів у питаннях співпраці з громадянським суспільством

123 Ademoyegun O.F., *The Role of Civil Society and Social Movements in Promoting Democracy and Human Rights in Nigeria*, 2023, p. 106.

124 Nwachukwu N., *Mapping of Civil Society Organizations in Nigeria*, SSRN Scholarly Paper, Rochester, NY: Social Science Research Network, 20.12.2019, <https://doi.org/10.2139/ssrn.3885625>.

125 Надані відсотки не сумуються у 100%, оскільки організації часто декларують роботу по декількох напрямках одночасно.

126 NGO's Directory by State, NNNGO, <https://nnngo.org/ngos-directory-by-state/>.

Нігерії. На сайті мережі доступний повний список організацій, котрі входять до неї, відсортований за штатами¹²⁷ та за тематикою діяльності¹²⁸.

Іншою платформою, менш чисельною за складом учасників, є **Ситуаційна кімната громадянського суспільства Нігерії (Nigeria Civil Society Situation Room, CSSR)**. CSSR спрямована на забезпечення прозорих, мирних і демократичних виборів у Нігерії. CSSR координує моніторинг виборчих процесів по всій країні, розгортаючи спостерігачів для фіксації порушень та надаючи оперативні оновлення щодо явки виборців, дотримання законів і випадків насильства. Організація активно просуває виборчі реформи та співп-

рацює з урядовими структурами для покращення виборчої системи, акцентуючи увагу на залученні жінок, молоді та людей з інвалідністю. CSSR також сприяє запобіганню конфліктам, заохочуючи діалог серед зацікавлених сторін і закликаючи до мирної поведінки під час виборів. Коаліція проводить просвітницькі кампанії для громадян про їхні виборчі права та обов'язки, підвищуючи рівень участі у демократичних процесах. До складу CSSR входить понад 70 організацій, включаючи **Policy and Legal Advocacy Centre (PLAC)**, **Transition Monitoring Group (TMG)** та **CLEEN Foundation**. Завдяки своїй діяльності CSSR зміцнює довіру до виборчої системи, зменшуючи рівень фальсифікацій та підтримуючи підзвітність влади.

127 NGO's Directory by State, NNNGO, <https://nnngo.org/ngos-directory-by-state/>.

128 NGOs Directory by Thematic Areas, NNNGO, <https://nnngo.org/ngos-directory-by-thematic/>.

Міністр оборони Нігерії Мохаммед Бадара Абубакар та Посол України в Нігерії Іван Холостенко, 11 червня 2024 року, Абуджа.

Перспективи співпраці з Україною

Уявлення про Україну

Україна як місце здобуття освіти

«В Україні дійсно вчилося дуже багато нігерійців. До початку повномасштабного вторгнення близько 8500 студентів навчались очно в Україні. Для нігерійців навчання в Україні є надзвичайно привабливим. Для них Україна — це не ворота в Європу, це Європа, яка готова їх приймати. Тобто в уявленні пересічного нігерійця Україна нічим не відрізняється від Європи. А для деяких — навіть від Британії».

Даніїл Шевчук

«Багато нігерійців поїхали вчитися в Україну. Вони їдуть, і я не знаю, чи вони багато знають про українську культуру чи культуру [Східної Європи та] країн Балтії загалом. [...]. У мене є друг, який навчався в Україні, я знаю людей, які навчалися в Україні, зокрема, вивчали медицину. Але я не думаю, що ми знаємо багато про культуру, навіть про їжу, [бо] існує недостатньо ініціатив, що знайомлять нас з українською культурою, кулінарією, фестивалями, модою».

Вана Удобанг

Коли розмова заходила про Україну, перше, що спадало на думку більшості рес-

пондентів — це освіта. За статистикою Українського державного центру міжнародної освіти¹²⁹ навіть під час повномасштабної війни у 2022-2023 навчальному році в Україні здобували освіту 3468 студентів з Нігерії. Станом на 1 листопада 2024 року ця цифра знизилась¹³⁰ до 726 студентів, показавши майже п'ятикратне падіння.

Серед ймовірних причин зниження можна назвати довготривалий вплив повномасштабного вторгнення: статистика за 2022-2023 роки включала студентів, які розпочали навчання до 2022 року і вирішили продовжувати здобувати освіту попри вторгнення. Водночас дані за 2024 рік відображають новий тренд, а саме скільки студентів-нігерійців розпочали навчання в Україні, знаючи, що навчання відбуватиметься під час повномасштабного вторгнення.

Попри зміну тренду, дані за 2022-2023 роки вичерпніші і дозволяють проаналізувати наявну кількість студентів з Нігерії у розрізі наукових ступенів, обраних спеціальностей та ЗВО, де проходить навчання, а тому ці дані будуть коротко представлені нижче як відправний пункт для пошуку можливих точок дотику.

Отже, згідно даних за 2022-2023 роки абсолютна більшість нігерійців здобувала навчання в Україні на бакалаврському рівні.

129 International students in Ukraine during wartime (2022-2023), Mlyn Media, 2023, https://studyinukraine.gov.ua/wp-content/uploads/2024/04/English_Book_2023.pdf.

130 «Скільки іноземних студентів навчається в Україні...», Міністерство освіти і науки України, Facebook, 12.12.2024, <https://www.facebook.com/UAMON/posts/pfbid02eD2ivPKRNPxFgjJf7iKVYQpDShYgIrCpqATBNC48oMMbZnrS6g-oh2yaevJfSvynXI>

Половина студентів вчилась у 7 університетах, 4 з яких — медичні¹³¹. Детальний перелік навчальних закладів виглядає так:

- Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна (3389 студентів),
- Запорізький державний медичний університет (2875 студентів),
- Харківський національний медичний університет (2429 студентів),
- Національний медичний університет імені О.О. Богомольця (2421 студент),
- Вінницький національний медичний університет імені М.І. Пирогова (2124 студенти),
- Одеський національний медичний університет (1941 студент),
- Тернопільський національний медичний університет (1737 студентів).

На першому місці серед спеціальностей — медицина, після якої йде менеджмент, комп'ютерна інженерія та комп'ютерні науки¹³².

Проблематика расизму та її вплив на уявлення про Україну

У довоєнному матеріалі *Ukrainer* про нігерійців в Україні зазначалося про проблеми адаптації студентів з Нігерії до українського суспільства¹³³. Тут основною проблемою була комунікація, на якість якої впливало як і те, що доволі мала кількість українців вільно володіють англійською, так і проблеми

з вивченням української мови нігерійськими студентами.

На додачу до цього, інтеграцію ускладнюють **ксенофобські настрої українців**. За соціологічним опитуванням КМІС¹³⁴, у жовтні 2023 року африканці¹³⁵ отримали показник «індексу ксенофобії»¹³⁶ у розмірі 4,69. Такий показник лише на кілька сотих нижче за ромів, які отримали 4,75. Для порівняння українськомовні українці отримали 2,03; поляки — 2,93; євреї — 3,39; росіяни — 5,67. Детальна інтерпретація значення 4,69 представляє, що «в середньому» українці готові приймати африканців «як колег по роботі» (4,0) або «жителів України» (5,0)¹³⁷.

В історичній перспективі тренд позитивний: у 2013 році африканці отримали 5,21. У порівнянні з 2022 роком — 4,84 — соціальна відстань зменшилась на 0,15. У розрізі відповідей 23,1% українців «взагалі б не пускали африканців в Україну», і тільки 26,3% опитаних готова приймати африканців як близьких друзів. Враховуючи історичну динаміку, показник у 4,69 можна інтерпретувати як все більшу готовність українців приймати африканців як колег по роботі. При цьому наявна певна стриманість, коли йдеться про зближення поза робочими питаннями.

Варто зауважити, що **присутність ксенофобських поглядів і невдалий досвід деяких африканців в Україні системно ампліфікується росіянами для роздування наративу про «расистський уряд в Украї-**

131 Для огляду повної статистики, див. *International students in Ukraine during wartime (2022-2023)*, Mlyn Media, 2023, https://studyinukraine.gov.ua/wp-content/uploads/2024/04/English_Book_2023.pdf.

132 Завдяки цим зв'язкам в Україні з'явився гурт TVORCHI, який складається з дуєту Андрія Гуцуляка та Джеффри Кенні, нігерійця з етносу йоруба. Хлопці познайомились в Тернополі, куди Джеффри приїхав на навчання медицині. У 2023 році гурт представив Україну на «Євробаченні» із піснею «Heart of Steel» і посів 6-те місце у конкурсі.

133 Тітарова Д., *Нігерійці України. Хто вони?*, *Ukrainer*, 2020, <https://www.ukrainer.net/niheriytsi-ukrainy/>.

134 Паніотто В., *Міжетнічні упередження в Україні*, жовтень 2023, 2024, <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1364&page=1>.

135 Зважаючи на відсутність у широкого українського загалу детальних уявлень про кожну африканську країну, дані про ставлення до вихідців з Африки агрегуються в одну категорію.

136 КМІС оцінює міжетнічні упередження як соціальну дистанцію, що розраховується за шкалою американського соціолога Еморі Богардуса (адаптованою Н. Паніною). Шкала є усередненим значенням тверджень «Я згоден допустити представників названої в рядку національної групи як...». Далі відповіді мають значення від 1, якщо респондент відповів «як членів своєї родини», до 7, якщо респондент відповів «не пускав би в Україну».

137 Але не «як сусідів» (3,0) чи «як близьких друзів» (2,0).

ні, який ненавидить африканців»¹³⁸. Так чи інакше тема расизму, реального чи уявного, регулярно виливала під час спілкування з респондентами:

«Більшість з нас чули про вкрай расистське ставлення українців до чорношкірих іммігрантів. Тож брак симпатії до України походить від цього, коли йдеться про африканців. Ми бачили відео, де чорношкірих людей виштовхували з потягів, які везли українців до кордону¹³⁹. Це створило досить негативне уявлення про український народ».

Лола Шонейн

«І тут я хотіла б сказати, що [...] з огляду на деякі події, які сталися під час війни, а також окремі пресрелізи та заяви в медіа, люди схильні думати, що, можливо, українці [мають репутацію людей, які є] трохи расистами. І це переважно базується на тому, що я читаю в новинах про нігерійців, які на той момент перебували в Україні. [Нігерійці тоді] були повсюди — і в самій країні, і в репортажах. У вас були [представники дипломатичних установ], які [тоді] виступали в Нігерії щодо війни в Україні, засуджуючи дії Путіна: мовляв, він не мав права цього робити. А потім люди приходили й казали: «А ви бачили репортаж про те, як нігерійці зазнали дискримінації в Україні з боку людей, які самі переживають війну?» — і це надавало [ситуації] прикрого відтінку».

Нафіса Атіку-Адеджувон

Якщо відкинути згадки про освіту, війну та обурення расизмом, то в залишковому уявленні про Україну майже нічого не залишиться. Основним трендом в розумінні України, її культури та історії є **відсутність знань та уявлень, не пов'язаних з війною**. Україна загалом сприймається як європейська країна у стані війни. Щось особливе про Україну, у деяких випадках навіть її відмінність від Росії, залишається невідомим.

«[Для] пересічного нігерійця, окрім нещодавніх подій між Україною та Росією, різниці зазвичай немає. Ми просто знаємо, що ви всі разом, [що ви культурно однакові]. Тож чи йдеться про росіянина, чи про українця, ми сприймаємо їх як людей зі спільним походженням».

Анікеме Фінбарр

«Я думаю, що єдине, що я знаю про Україну — це російсько-українська війна, [...], у мене не було причини досліджувати або перевіряти щось, пов'язане з Україною, тому я б не сказала, що знаю багато про Україну, поки не поїду туди й не почну читати, і, можливо, дізнаюся більше про культуру [українців]».

Аніта Абада

Оцінка російсько-української війни

Якщо ж проаналізувати сприйняття України крізь призму російсько-української війни, то ставлення респондентів-нігерійців¹⁴⁰

138 Seldin J., *Russian Outlets Seize on Accounts of Racism*, Voice of America, 7.03.2022, <https://www.voanews.com/a/russian-outlets-seize-on-accounts-of-racism-/6474758.html>.

139 На початку повномасштабного вторгнення деякі іноземні медіа повідомляли про випадки расистської поведінки на українському кордоні щодо громадян африканських країн. Див. 'Open the door or we die': Africans report racism and hostility trying to flee Ukraine, NBC News, 01.03.2022, <https://www.nbcnews.com/news/nbcblk/open-door-die-africans-report-racism-hostility-trying-flee-ukraine-rcna17953>. Згодом українські посадовці, зокрема міністр закордонних справ Дмитро Кулеба, спростували звинувачення в системному расизмі, наголосивши на рівних правах усіх біженців. Вони також застерегли від поширення російської дезінформації, яка використала ці інциденти у своїй пропаганді. Див. Evacuation of foreigners from Ukraine: is there really racial discrimination?, Zmina, 03.03.2022, <https://zmina.info/en/articles-en/evacuation-of-foreigners-from-ukraine-is-there-really-racial-discrimination/>.

140 13 з 14 опитаних осіб, які дали дозвіл на оприлюднення своєї особистості. Тут варто знову нагадати проте, що наявна вибірка не є репрезентативною, а її ставлення не можна поширювати на решту населення Нігерії. Інформація, представлена нижче, є лише результатом проведеного контент-аналізу транскриптів інтерв'ю.

переважно знаходиться у спектрі від нейтрального до позитивного. **До позитивного ставлення входить, з одного боку, співчуття Україні як жертві зовнішньої агресії, а з іншого — захоплення витривалістю українців у часи війни. Також респонденти давали позитивну оцінку Президенту Володимиру Зеленському як сильному лідеру, що протистоїть сильнішому ворогу.**

«Нігерійці сприймають Україну як дуже витривалу країну. Можливо, через своє культурне походження [українці] є людьми, які цінують свою свободу. Тому вони чинять опір такому гіганту, як Росія, стоять на своєму і кажуть: «Ні, ми повинні бути вільними. Ми не будемо під вашим пануванням». Нігерійці цим дуже захоплюються. Ми насправді черпаємо натхнення з такого способу мислення українців».

Алекс Асіґбо

«Для мене Президент Зеленський є позитивною фігурою. В тому сенсі, що десь у глибині душі я відчуваю, що все буде добре, [адже] у вас є Президент Зеленський. А ще я помітила стійкість українців, їхню рішучість не здаватися. Я думаю, що ці дві речі дають мені велику впевненість у тому, що зрештою в Україні все буде добре».

Бренда Уфофо

«Ставлення моєї професійної спільноти до України здебільшого прихильне, особливо у світлі конфлікту, що триває. Ми обговорюємо наслідки війни і висловлюємо солідарність з Україною в її боротьбі за суверенітет. Як експерт з питань миру та врегулювання конфліктів, я вірю у важливість боротьби України і сподіваюся на швидку перемогу, яка приведе до стабільного миру».

Конфіденційно

Щодо негативних аспектів сприйняття України, то крім уявлень про расизм, можна виділити ще **негативне ставлення до**

України як до союзниці Заходу. Цей пункт вимагає детальнішого пояснення. Респонденти звертали увагу на те, що російсько-українська війна сприймається крізь своєрідну призму протистояння країн Азії, Африки та Латинської Америки із Заходом. Головний наратив цього світосприйняття приблизно такий: **Захід, за словами респондентів, — це альянс колишніх колоніалістів, які відпустили свої колонії для того, щоб потім туди повернутись і, скориставшись слабкістю новоутворених держав, відновити політичну та економічну експлуатацію.**

На підтвердження неокolonіальної сутності Заходу звертається увага на операцію з ліквідації режиму Каддафі, а також воєнні операції Франції у Сахелі. Також до списку експлуататорів, крім «класичних» колоніальних держав по типу Великої Британії та Франції, зараховують Сполучені Штати Америки. Примітно, що у ньому списку немає Росії чи Китаю.

Одним з аспектів цього протистояння є арабо-ізраїльський конфлікт, в якому беззаперечна підтримка Ізраїлю Сполученими Штатами сприймається вкрай вороже, а симпатії знаходяться на боці Палестини.

«Європа все ще намагається контролювати все, що відбувається в африканських країнах. Якщо ви станете африканським президентом і захочете зробити щось, що, на їхню думку, загрожує європейським економічним інтересам, вони спонсоруватимуть повстання проти вас, підтримають переворот або вас вб'ють. Ми знаємо, що Європа все ще маніпулює урядами в Африці. І це травматично.

Ви бачите нещодавній досвід Нігеру, Буркіна-Фасо та Малі, де ці уряди повстали проти своїх колоніальних господарів і розірвали зв'язки. Проблеми в цих спільнотах ще не закінчилися, бо ми

знаємо, що, можливо, Франція, а можливо, й Англія, все ще намагатимуться повернутися через «задні двері» і все ще намагатимуться організувати повстання [проти цих урядів].

Ви бачите американський експеримент у Лівії¹⁴¹, знаєте, чого він коштував Африці. Тому ми відчуваємо себе травмованими тією роллю, яку біла раса відіграє в Африці, тим, як вони намагаються маніпулювати та експлуатувати Африку, навіть після рабства, навіть після колонізації, це все ще не закінчилося».

Алекс Асіґбо

«Люди [в Нігерії] не дуже симпатизують Америці. Частково це пов'язано з тим, що Росія вже деякий час проникає в Західну Африку. Багато державних переворотів, які ви бачите у франкомовних країнах, Екваторіальній Гвінеї, Малі, Буркіна-Фасо, фінансуються і підтримуються Росією, тому що вони також хочуть мати частку в Африці. Тому, російські найманці прийшли як герої, щоб допомогти цим країнам, щоб звільнити ці країни з-під влади західноєвропейських колонізаторів, таких як Франція.

Багато людей вважають, що Америка цькує [африканські країни]. [...] Багато людей зневажають Америку за те, що вона робить, навіть за підтримку Ізраїлю в нинішній війні проти Палестини. Тому люди бачать речі дуже чорно-білими. Америка підтримує Ізраїль. Отже, Америка погана. Америка підтримує Україну у боротьбі з Росією. Але Росія також намагається захистити себе від американської тактики цькування, і багато людей також бачать докази цього».

Лола Шонейн

Російська пропаганда ще від 2014 року використовує цей наратив, щоб зобразити євроатлантичні прагнення України як загрозовий вплив країн Заходу, а Путін — як лідера, який цьому впливу протидіє.

В результаті, хоча українці і є жертвами російської агресії, але через співпрацю з США та підтримку Ізраїлю Україну в глобальному контексті можуть сприймати як країну, що перебуває під впливом країн Заходу. Цю логіку добре ілюструє наступна цитата:

«Суто моя особиста думка. Так, вони [нігерійці] нас [українців] підтримують, але... вони не за Росію, вони радше проти Америки [...]. Коли переглядаєш соціальні мережі, читаєш їхні коментарі, то впадає в око, що [деякі нігерійці критично ставляться до підтримки України у війні]. Тут, здавалося б, усе очевидно, на нас напали, [ми] люди добрі. А тоді ти розумієш, що їхнє ставлення продиктоване антипатією до Америки. А оскільки Америка нам допомагає, то й до нас вони ставляться не зовсім позитивно. Це на побутовому рівні».

Конфіденційно

Зважаючи на це, окремої важливості набуває робота з урахуванням такого способу мислення нігерійців. **Вкрай релевантною є проєктна діяльність, спрямована на розробку наративу для Нігерії із представленням російсько-української війни крізь призму колоніалізму: позиціонування України як країни, що бореться проти неокolonіальної експансії колишньої метрополії та розкриття неокolonіальної сутності російської зовнішньої політики.**

141 Мається на увазі міжнародна військова операція в Лівії 2011 року, коли міжнародна коаліція, очолена країнами-учасницями НАТО, втрутилась в першу громадянську війну в Лівії, чим посприяла поваленню режиму Мауммара Каддафі (1969–2011). Однак, після цього новий єдиний уряд у Лівії створити не вдалось, а протиріччя між опозицією вилились у другу громадянську війну (2014–2020), в якій за владу над всією країною боролись розрізнені групи повстанців.

Рекомендації щодо організації культурних заходів у Нігерії

Початком для організації проєктів може стати налагодження контактів з представниками державних інституцій (наприклад, Міністерства інформації та національної орієнтації), організаторами фестивалів та учасниками професійних спілок чи громадських організацій. Враховуючи специфіку кожного регіону Нігерії, респонденти прямо рекомендують для організації подій знайти людей чи організації з нігерійської сторони для спрощення комунікації з місцевим урядом та уникнення непорозумінь. **Найкращими місцями для проведення культурних заходів є Лагос — найбільше місто в країні із добре розвинутим сектором культури, Абуджа — федеральна столиця, «нейтральна територія» з погляду культурного простору Нігерії та Порт-Гаркорт — «нафтова столиця» Нігерії, розташована у дельті річки Нігер.**

Далі, враховуючи етноконфесійне різноманіття Нігерії та важливість проявів поваги під час комунікації, вкрай важливим для співпраці з нігерійцями є знання культурного походження співбесідника. Високо цінується можливість привітати співбесідника його мовою та згідно його культури (стиль привітання йоруба буде відрізнятися від стилю привітання ібо). Знання культурного поля також дозволить визначити чутливі теми, яких краще уникнути. Зрештою через важливість приналежності до спільноти і як наслідок впливовість інституту сім'ї необхідно враховувати таку специфіку, як розмиття кордонів між приватною та професійною сферами.

Потенційними перешкодами для організації культурних заходів є:

- **Корупція.** За індексом сприйняття корупції від Transparency International¹⁴² Нігерія набирає 25 балів зі 100. Для порівняння, в Україні такий показник був у 2013 році, перед Євромайданом.
- **Мовний бар'єр.** Національною мовою спілкування в Нігерії є англійська. Тож її незнання може значно ускладнити комунікацію між організаторами проєкту.
- **Питання безпеки.** Через проведення антитерористичної операції на півночі Нігерії у деяких штатах не рекомендується проведення масових заходів. Орієнтиром тут можуть слугувати поради уряду Великої Британії, яка веде огляд безпеки відвідування країн для туристів зі Сполученого Королівства¹⁴³. Проте варто зауважити, що це не остаточне джерело оцінки, деталі безпекової ситуації необхідно уточнювати з урядами штатів, але в цілому ситуація у таких місцях як Лагос, Абуджа та Порт-Гаркорт стабільна. Так само необхідно обговорити питання безпеки під час залучення нігерійських митців до культурних подій в Україні, зважаючи на умови воєнного стану.
- **Забезпечення фінансування.** Зважаючи на високий рівень корупції в уряді, респонденти зауважували, що фінансування культурних проєктів переважно відбувається коштом приватного сектору, представників індустрії та культурних установ інших держав. Уряд відіграє доволі посередню роль щодо фінансової підтримки мистецтва,

¹⁴² 2023 Corruption Perceptions Index: Nigeria, Transparency International, 2024, <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>.

¹⁴³ Nigeria Travel Advice, GOV.UK, <https://www.gov.uk/foreign-travel-advice/nigeria>.

окрім сфер, де держава є власником (наприклад, музеї). Там, де присутній вплив уряду, респонденти скаржились на брак уваги до культурної сфери та недофінансування відповідних секторів культури.

- **Різні «темпи» організації подій.** Респонденти звертали увагу на розслаблений підхід до організації подій, «повільність» нігерійської сторони в організації масових заходів.

National Open University of Nigeria,
Osiebimu

Висновки та рекомендації

Висновки

Ідентичність

Основна риса нігерійської ідентичності — різноманіття. Країну населяє понад 250 етнічних груп, які розмовляють близько 500 мовами. Найбільшими етнічними групами є хауса (30% від загального населення), які проживають на півночі країни, йоруба (15,5%), які проживають на південному заході та ібо, інша назва — *іґбо*, (15,2%), які проживають на південному сході. Також країна різноманітна за конфесійною приналежністю: 53,5% населення сповідує іслам, 45,9% — християнство. Мусульмани проживають переважно на півночі, а християни — на півдні Нігерії.

Таке строкате населення ніколи не було у складі однієї держави, поки у 1914 році британці не консолідували свої колоніальні надбання за попередні кілька десятиліть в єдину адміністративну одиницю. Через великі культурні розбіжності з іншими етнічними групами, представники з одного культурного поля зазвичай залишались в рамках свого ареалу розселення. Це підкреслювало важливість приналежності до своєї культурної общини, яка збереглась донині.

Іншим аспектом нігерійської ідентичності є культурний консерватизм. У нігерійському суспільстві превалюють цінності релігійності, традиційного сімейного ладу та поваги до авторитету, хоча усталені форми ритуалів та структури сім'ї різняться залежно від віросповідання.

Неочевидною рисою нігерійського суспільства є також його екстравертність.

Важливу роль відіграє зовнішній вигляд, що пояснює активний розвиток та високу популярність індустрії моди. На побутовому рівні часто поширені танці та спів, а також культура сторітелінгу, що знайшло своє виявлення у розвитку автентичної нігерійської музики та кінематографу.

Колоніальна історія не займає центральне місце в уявленні сучасного нігерійського суспільства. Історично найбільш від британського панування постраждали традиційні інститути мусульманської Півночі. Поруч із деструктивним аспектом колоніалізму присутній і позитивний у формі економічного розвитку.

Вагомим елементом сучасної роботи з наслідками колоніалізму є боротьба за повернення національної спадщини. Нігерійські археологи та історики невпинно працюють над передачею культурної спадщини Нігерії (наприклад, Бенінська бронза) в нігерійські музеї з європейських музеїв, куди вона потрапила внаслідок розграбувань нігерійських королівств під час колоніальної експансії Великої Британії.

Також досвід колоніального панування став своєрідною призмою, крізь яку сучасне нігерійське суспільство сприймає міжнародні відносини. Елементами цього світогляду є негативне ставлення до колишніх країн-колонізаторів Африки (Великої Британії, Франції) та країн, які в уявленні нігерійців скористались слабкістю країн Африки після здобуття незалежності для власної економічної та політичної вигоди (Сполучені Штати Америки).

Важливими подіями в історії незалежної Нігерії (починаючи з 1960 року) було

створення, розвиток та падіння Першої республіки (1960–1966), проголошення військової диктатури та тривалий період перебування військових при владі (1966–1999), громадянська війна в Нігерії (1967–1970) та зрештою демократизація та формування сучасної політичної системи (1999).

Перша республіка характеризувалась розподілом політичного впливу за етнічними лініями із перевагою трьох найбільших етнічних груп (хауса, йоруба та ібо) над іншими і конкуренцією цих трьох груп між собою. Крім цього політичний апарат був просякнутий корупцією, а економіка починала існувати самостійно, користуючись надходженнями з видобування нафти в дельті річки Нігер на південному сході країни.

Політична нестабільність викликана етнічною конкуренцією почала призводити до масових заворушень. **В результаті, у 1966 році відбувся військовий переворот.** Військові, однак, теж не були позбавлені етнічної приналежності, так що етнічні суперечки перейшли від політичної еліти до військової.

Відчуваючи ізоляцію від політичного процесу у Нігерії, етнічна група ібо, ареал розселення якої збігався із покладами нафти у країні, вирішила вийти зі складу федерації. Федеральний уряд виступив проти сецесії і так розпочалась громадянська війна, перемогти у якій федеральному уряду вдалось досягти завдяки блокаді сепаратистів, в ході якої від голоду загинуло від 1 до 3 мільйонів ібо. **Донині уряд не визнав провини за злочини під час громадянської війни, через що у країні наявна етнічна напруга, а тема громадянської війни є вкрай чутливою у публічному дискурсі.**

Побоюючись фрагментації країни на фоні досвіду громадянської війни, військовий уряд взяв **курс на формування та підтримку всенігерійської ідентичності** — курс,

який досі залишається офіційною позицією нігерійського уряду після демократизації 1999 року.

Сама демократизація 1999 року високо цінується суспільством і була досягнута завдяки мобілізації громадянського суспільства та суспільному тиску на військових. Четверта республіка (Друга та Третя республіки проіснували недовго між військовими переворотами) була сформована саме в той час і продовжує своє існування донині.

Культура

Культурна сфера Нігерії регулюється мережею державних установ на двох рівнях: рівні штату та федеральному рівні. Центральне місце в цій системі належить Федеральному міністерству мистецтва, культури, туризму та креативної економіки. Під час розвитку співпраці на найвищому рівні треба враховувати, що міністерства також існують як на рівні штату, так і на рівні федерації, при чому обидвох очільників цих інституцій можуть називати «міністром/міністеркою культури», тож необхідно завчасно визначити, на якому рівні буде вестись співпраця. Окрім державних установ, до сфери культури також належать **недержавні місцеві культурні асоціації, художні галереї та культурні центри.** У фінансуванні культурної сфери перевага належить приватному сектору. Єдиний сектор культури, де спостерігається перевага державних установ, — музейна справа.

Найбільш розвиненими культурними сферами Нігерії є **кінематограф, мода та музика.**

Нігерійський кінематограф — Ноллівуд — наразі є другим у світі за обсягом випущених стрічок. За прогнозами експертів, капіталізація індустрії має подвоїтись в інтервалі за 2022–2027 роки. Наразі індустрія привернула увагу міжнародних стримінго-

вих кампаній та починає орієнтуватись на вихід на міжнародний ринок. Окремо варто відзначити розвиток організації кінофестивалів, яких за 2024 рік налічувалось 26, що створює можливості для майбутньої співпраці не тільки у сфері кіновиробництва, а й кінопоказу.

Нігерія має одну з найбільших на континенті індустрій моди. Індустрія також має тренд на позитивне зростання у майбутньому. Дуже популярним є проведення показу мод, а експерименти з формами одягу, кольором та тканинами викликають інтерес не тільки у спеціалістів, а й у широкого загалу.

Музика Нігерії стає популярною в усьому світі. Такі виконавці жанру афробітс, як Burna Boy, Wizkid та Davido, популярні далеко за межами своєї батьківщини. Музична індустрія встигла отримати міжнародне визнання, здобувши три нагороди «Греммі» від 2021 року. Окремою повагою у країні користується творчість Фели Анікулапе Куті (1938-1997), який, окрім започаткування сучасної нігерійської музики, також вирізнявся політичним активізмом та боротьбою за демократизацію країни у часи військових диктатур.

Окрім цього, у Нігерії поволі розвивається сфера літератури. Від часу здобуття незалежності нігерійська література встигла привернути увагу світу: у 1986 році Воле Шоїнка став перший африканцем, який здобув Нобелівську премію з літератури. Сучасною класикою вже стали роботи нігерійської письменниці Чімаманди Нґозі Адічі. Окрім художньої творчості, у Нігерії також розвивається організація книжкових фестивалів, де, за словами респондентів, з радістю чекають на участь українських письменників, поетів та драматургів. Основною проблемою під час співпраці у цій сфері є відсутність перекладів як українських робіт на англійську, так і нігерійських — на українську мову.

Свою нішу у культурному житті Нігерії займає перформативне мистецтво. Театральна сфера представлена як великими державними установами, такими, як Національний театр Нігерії у Лагосі, так і порівняно малими приватними закладами, як Королівський театр Ароджа. В Україні є досвід співпраці з представниками нігерійського театру через українську платформу World of English-speaking Theaters (WEST).

Зрештою, у Нігерії відбувається дуже багато традиційних культурних фестивалів, які проходять у кожному штаті по-своєму і відкриті для міжнародного відвідування. Найбільш відомими серед них є фестивалі Дурбар на півночі країни, фестиваль Осун-Осогбо на південному заході та фестиваль нового яму на південному сході.

Серед іноземних дипломатичних представництв і установ культурної дипломатії в Нігерії найбільш активними є **Британська Рада (Велика Британія), Ґете-Інститут (Німеччина), Альянс Франсез та Французький інститут (Франція).** Також помітну роль відіграють Посольство США, Корейський культурний центр, Китайський культурний центр та Посольство Іспанії.

Хоча респонденти не оцінювали присутність Росії в країні як вагому, офіційно у Нігерії функціонують два кабінети Фонду «Русский мир» — в Абуджі та Лагосі. Однак вони не мають широкої популярності. Як спадок радянської доби, у Нігерії викладається російська мова в Ібаданському та Лагоському університетах. Загалом кількість російськомовного населення у великих містах обраховується сотнями, що є вкрай малим показником. Попри це, **основний вплив Росії на Нігерію проходить неофіційно через фінансування кампаній з дезінформації.** Таких кампаній протягом 2014–2022 років було вже три і є підстави вважати, що фінансування дезінформаційної діяльності в нігерійському інформаційному просторі проводиться досі.

Академічна сфера

Система університетської освіти складається з трьох типів закладів: **федеральні заклади вищої освіти (ЗВО), ЗВО штатів, приватні ЗВО**. Станом на 2024 рік у Нігерії діє 274 ЗВО, з них 149 (54%) — приватні, 63 (23%) — штатів, 62 (23%) — федеральні. Найбільш доступні — ЗВО штатів, найдорожчі — приватні ЗВО, найпрестижніші заклади — федеральні.

У п'ятірку найкращих ЗВО входять **Ібаданський університет, Лагоський університет, університет Ахмаду Белло, університет Обафемі Аволово, університет Ковенант**. Усі, крім приватного університету Ковенант, є федеральними ЗВО.

У програмах п'ятірки відсутні українські чи східноєвропейські студії, хоча, як зазначалось раніше, в Ібаданському та Лагоському університетах є програми з вивчення російської мови. Проте на рівень регіональних студій ці програми не виходять і за своєю природою є суто лінгвістичними.

Найвідомішими аналітичними центрами у Нігерії є: **Нігерійський інститут міжнародних справ, Центр демократії та розвитку, Інститут миру та врегулювання конфліктів, Африканський центр лідерства, стратегії та розвитку, Центр дипломатії, демократії та розвитку Саванна та Центр стратегічних досліджень**.

Для абсолютної більшості аналітичних центрів Україна не є сферою уваги, натомисть основна увага приділяється питанням міжнародної політики Нігерії, країн Західної Африки, США, Китаю та ЄС (як блоку). Україна згадується у контексті сучасних міжнародних конфліктів. **Попри відсутність експертизи у питаннях української чи східноєвропейської політики, в експертному середовищі є інтерес до ближчого ознайомлення з українською тематикою, що може стати основою для розвитку співпраці з нігерійським експертним середовищем.**

Сфера громадянського суспільства

Громадянське суспільство відіграло та продовжує відігравати вагомий роль у демократизації Нігерії. **До заслуг громадських організацій можна віднести повалення військової диктатури у 1999 році, а серед сучасніших досягнень — розпуск Спеціального підрозділу поліції по боротьбі з розбоями, яке було відоме своїм свавіллям щодо заручників та корумпованістю.**

Маючи велику кількість організацій по всіх штатах Нігерії, організації громадянського суспільства об'єднуються у мережеві групи для спрощення пошуку організацій різного профілю та ареалу діяльності. **Найбільшими мережами такого роду є Нігерійська мережа неурядових організацій, яка об'єднує близько 3500 членів, та Ситуаційна кімната громадянського суспільства Нігерії, яка налічує близько 70 організацій.**

За профілем роботи найбільша кількість організацій займалась захистом прав жінок, дівчат та правами дітей, розвитком освіти та просвітницькою діяльністю, питаннями охорони здоров'я та розвитком молоді. Географічно більшість організацій зареєстровані у Федеральній столичній території (місто Абуджа), штатах Лагос (місто Лагос) та Ріверс (місто Порт-Гаркорт). Найбільш відомими неурядовими організаціями у Нігерії є Організація захисту громадянських свобод, створена у 1987 році й активна досі, та рух «Слідкуй за грошиками», створена у 2012 році.

Уявлення про Україну

Сприйняття України в Нігерії переважно нейтрально-позитивне. **Основною сферою, яку пов'язують з Україною, окрім російсько-української війни, є освіта.** Україна була і досі залишається популярним місцем для навчання за кордоном, переважно для

здобуття бакалаврського ступеня у сфері медицини. Загальні настрої, з огляду на результати проведених інтерв'ю, характеризуються відсутністю уявлень про українську історію та культуру.

До позитивних аспектів сприйняття України належить **співчуття українцям як жертвам війни та повага до Президента Володимира Зеленського як сильного лідера під час війни**. До негативних аспектів сприйняття України належать **реальний чи уявний расизм та ідентифікація України як союзника колишніх країн-колоніалістів Заходу**. Негативне сприйняття України ампліфікується російськими пропагандистськими кампаніями, спрямованими на демонізацію Заходу та представленням України як «расистського режиму».

Сфери потенційної співпраці

Найбільш перспективними з погляду розвитку цих сфер у Нігерії є кінематограф, мода та музика. У сфері кіно доцільно зосередитися на освітніх заходах для представників української кіноіндустрії щодо можливостей виходу на нігерійський ринок з пошуком можливих точок дотику для організації спільних українсько-нігерійських кінозйомок. Іншими напрямками роботи можуть стати **організація спільних кінопродукцій та формування спільної програми кінофестивалів**¹⁴⁴. Також варто проводити роботу з українськими та нігерійськими кінодистриб'юторами щодо взаємної купівлі прав на показ українських та нігерійських фільмів.

У сфері моди перспективним є проведення спільних показів та тематичних тижнів

моди, які сприятимуть взаємному обміну стилістичними традиціями та трендами. Окремо варто взяти до уваги можливість організації туру колекцій моди України в Нігерії, а також проведення спільних виставок, присвячених традиційному одягу обох країн, адаптованому до сучасних трендів. **У сфері музики важливим кроком може стати організація гастрольних турів українських виконавців у Нігерії**.

Сферами культури, в яких в Україні вже встановлено контакт з нігерійською стороною, є література, театр та візуальне мистецтво. Доцільно використати цей фундамент для подальшого розвитку спільних ініціатив. У сфері літератури важливим напрямом є **залучення нігерійських письменників та поетів до участі у вже наявних літературних фестивалях в Україні, а українських митців — у фестивалях в Нігерії**. До цього слід додати організацію перекладу української літератури на англійську із представленням цих робіт для нігерійських книговидавництв.

У сфері театру можна розглянути **запрошення нігерійських драматургів на постановку п'єс в Україні, організацію театральних вистав українських труп в Нігерії та обмін акторами обох країн**. У сфері візуального мистецтва перспективними є **проведення виставок українського мистецтва у нігерійських галереях та запрошення українських митців до участі в мистецьких заходах у Нігерії як спікерів і кураторів**.

Для співпраці в академічній сфері у короткостроковій перспективі доцільно скористатись інтересом аналітичних спільнот Нігерії до української тематики для про-

¹⁴⁴ До прикладу, програма «Фокус: Україна-Нідерланди» на 8-му кінофестивалі «Київський тиждень критики»: <https://kcv.com.ua/p/news-focus-ukraine-netherlands>. Принцип роботи фестивалів такий: на рік проведення фестивалю відбирають кіно прокатного сезону з обох країн (тобто фільми, які вийшли рік у рік з проведенням фестивалю). Далі програмна команда фестивалю визначає, які фільми відповідають програмі фестивалю. Наприклад, на одних фестивалях акцент робиться на феміністичне кіно, в інших — на анімацію. Після цього фіналізується програма фестивалю, проводиться організаційна робота і зрештою — покази, після яких можливе обговорення побаченого з учасниками команди, яка знімала ту чи іншу стрічку.

ведення лекцій про російсько-українську війну із представленням глибшого контексту російсько-українських стосунків. **Для поглиблення співпраці у довгостроковій перспективі варто розглянути можливість відкриття українознавчих курсів на базі нігерійських університетів.**

Окрім цього, перспективними напрямками співпраці можуть стати проведення спільних академічних конференцій у сферах країнознавства, культурології та міжнародних відносин, а також гостьові лекції українських науковців у нігерійських університетах. Для початку достатньо спробувати вийти на контакт із найбільш відомими державними ЗВО Нігерії — це Ібаданський університет, Лагоський університет, університет Ахмаду Белло та університет Обафе-мі Аволово.

Також варто вказати на **важливість відкриття курсів української мови в Абуджі та Лагосі як частину комплексної стратегії із популяризації навчання в Україні серед нігерійських абітурієнтів.** Іншими елементами такої стратегії також можуть бути створення бази даних нігерійців-випускників українських ЗВО, організація заходів із залучення нігерійських студентів до здобуття освіти в Україні.

Ще одним аспектом потенційної співпраці є **обмін досвідом боротьби за повернення цінностей національної спадщини, а також проведення спільних досліджень у сфері колоніалізму** із представленням українського колоніального досвіду у Нігерії. Окрему увагу слід приділити збереженню історичної пам'яті про внесок українців у боротьбу з режимом апартеїду в Південній Африці, що може стати додатковим містком для культурного й наукового діалогу між Україною та Нігерією.

Щодо співпраці у сфері громадянського суспільства, то чудовою відправною точкою є **організація спільних заходів із представленням досягнень громадянського**

суспільства України (дисидентський рух, Революція на граніті, Помаранчева революція, Революція Гідності) та Нігерії (супротив військовій диктатурі, демократизація 1999 року, боротьба проти корупції у Четвертій республіці). Також перспективними напрямками є **обмін досвідом проведення журналістських розслідувань, а також досвідом у сфері фіксації воєнних злочинів та злочинів проти людяності в контексті боротьби з тероризмом на північному заході Нігерії.**

Подальший розвиток співпраці у цій сфері може включати тренінги та програми обміну для громадських активістів, спільні ініціативи у сфері захисту прав людини та боротьби з корупцією. Також варто розглянути проведення спільних волонтерських таборів, що сприятимуть розвитку міжкультурного діалогу та зміцненню зв'язків між громадянськими суспільствами України та Нігерії.

Потенційними перешкодами для розвитку культурної співпраці можуть бути: корупція в урядових колах Нігерії, мовний бар'єр, питання безпеки (як в Україні, так і в Нігерії), забезпечення фінансування та різні «темпи» організації заходів української та нігерійської сторони.

Рекомендації

Загальний зміст рекомендацій полягає у використанні наявних українсько-нігерійських відносин як основи для подальшого розвитку співпраці, з урахуванням цінностей нігерійського суспільства. В Україні є своя історія колоніалізму та відсутність будь-яких заокеанських чи континентальних колоній. Це той аспект культурного досвіду, який українська сторона майже ніколи не використовувала у комунікації із Заходом, натомість представляючи себе як острівця демократії на фоні авторитарної Росії. Такий підхід в Нігерії і Африці в цілому не спрацює.

Враховуючи контекст нігерійської ідентичності, можна сказати, що основною політичною цінністю є свобода від зовнішнього панування, тоді як «влада більшості» у формі репрезентативної демократії досі носить на собі ярлик прихованої етнічної диктатури і може породжувати відцентрові тенденції, коли певні етнічні групи відчують небезпеку стати виключеними з політичного процесу через фізичну неможливість зібрати більшість голосів у парламенті. У крайньому разі такі побоювання набирають форм кривавих сепаратистських війн. За таких умов консолідацією країни часто займались військові, як у часи війни, так і після її завершення. Ця характеристика не заперечує фактів порушень прав людини за часів військової диктатури, але водночас сприяє більш виваженому сприйняттю політичних режимів у Нігерії, зменшуючи ідеалізацію демократії та уникаючи одностороннього сприйняття військових урядів.

Зважаючи на це, Україні слід розробити якісно новий стиль комунікації із представниками сфери культури з Нігерії. Важливими аспектами цього стилю є пояснення того, що першими колонізованими європейцями народами були інші європейці, і що на європейському континенті є країни, які ніколи не мали власних колоній і більшу частину своєї історії присвятили боротьбі проти метрополії. Ця боротьба за свою форму та змістом є аналогічною до боротьби африканських рухів за незалежність проти колонізаторів. **Спільний досвід боротьби за відсутності злочинів колоніальної доби — це та точка дотику, яка має стати основним наративом української культурної дипломатії.**

Проте варто зауважити, що у довгостроковій перспективі для плідної співпраці між Україною та Нігерією необхідно також працювати над проблемою расизму в Україні. Ефективність української культурної дипломатії в Нігерії залежатиме від відкритості та неупередженості у взаємо-

дії з представниками Нігерії. Нігерійці так само чутливо ставляться до расистської зверхності у спілкуванні, як і українці до зверхності росіян. Якщо до посилу про історію боротьби українців з російським колоніалізмом додати цю зверхність, то нігерійці враз відкинуть будь-які спроби комунікації як нав'язування «тягаря білої людини» (ніби страждання українців важать більше, ніж гніт, що нігерійці відчули від британців). Тут першим кроком до вирішення проблеми є її визнання та готовність працювати над зміною світобачення самих українців, зокрема через безпосередній контакт з нігерійською культурою.

Подальшими кроками у розвитку української культурної дипломатії у Нігерії є:

- 1. Робота над поясненням російсько-української війни як боротьби за незалежність України від колишньої метрополії.** Розкриття того, що збройна агресія Росії — це не акт спротиву західній експансії, а спроба колоніальної імперії повернути втрачені колонії.
- 2. Деміфологізація іміджу Росії як визволительки Африки.** У рамках проведення освітніх заходів, панельних дискусій чи гостьових лекцій про український та африканський досвід колоніалізму доречно порушувати питання про африканські амбіції Російської імперії, про несправедливу монополізацію Росією радянського спадку у боротьбі за деколонізацію Африки, а також про експлуататорський характер російської співпраці із країнами, де присутній російський військовий контингент.
- 3. Представлення впливу російської агресії на Африку.** Дуже важливо транслювати думку про те, що російська агресія — це не далекий конфлікт, деє у Європі. Його наслідки відчувають на собі Африканські країни через перебої з постачанням продовольства.

4. **Формування українського англомовного медіа-простору в Нігерії.** Консолідація роботи над попередніми пунктами у формі англомовного медіа збільшить шанси України бути почутою та дозволить Україні формувати свій інформаційний порядок денний, відмінний від російського.
5. **Акцентування на співпраці у сфері освіти.** Досвід випускників з Нігерії недооцінений. Дослідження проблем з адаптацією в українському суспільстві для студентів-іноземців, визначення того, що є і працює добре, а чого нема і що треба зробити — це той відгук, який необхідно отримати від нігерійців, які навчались в Україні, щоб зрозуміти, як зробити Україну привабливішою для нігерійських студентів.
6. **Формування спільноти випускників-нігерійців.** За прикладом alumni associations, які існують в класичних західних ЗВО. Такого роду побудова спільноти та чуйне ставлення до проблем нігерійського студентства — це окрема конкурентна перевага над ЗВО інших країн.
7. **Розвиток академічної співпраці.** По-перше, у сфері мовознавства. З колоніями не можна розмовляти мовами метрополій. Хоча англійська у Нігерії й використовується як мова національного спілкування, більшість населення користується регіональними мовами, а саме хауса, йоруба, ібо. Викладання цих мов в Україні, а також експорт викладання української в Нігерію — важливий аспект довгострокової культурної співпраці. По-друге, у сфері регіональних студій та українознавства.
8. **Розвиток співпраці з аналітичною спільнотою Нігерії.** Доцільно скористатись наявним інтересом доукраїнської тематики серед експертного середовища Нігерії для сприяння формуванню глибшого розуміння російсько-українського конфлікту та шляхів його вирішення.
9. **Обмін досвідом у сфері повернення цінностей національної спадщини.** Та робота, яку Україна проводить як для повернення музейних експонатів, вивезених Росією, так і для маркування українського культурного спадку (вказуючи на українське походження культурних діячів з Російської імперії та Радянського Союзу), може становити інтерес серед нігерійської музейної спільноти, яка так само бореться за повернення свого спадку із Західної Європи та США.
10. **Розвиток культурної співпраці.** Проведення кінофестивалів, книжкових виставок, показів мод, залучення нігерійських виконавців до музичної колаборації, забезпечення участі українських труп на міжнародних театральних фестивалях. Адже розвинутий культурний простір Нігерії відкритий до співпраці з українцями. Найбільша проблема у цій сфері — не відсутність точок дотику, а радше брак організаційної ініціативи.

Команда проєкту

- **Ілля НЕСТЕРЕНКО** — автор дослідження, магістр зі спеціальності «міжнародні відносини» (Китайський університет закордонних справ), експерт у справах Африки ГО «АДАСТРААНАЛІТИКС».
- **Богдан ВЕСЕЛОВСЬКИЙ** — менеджер проєкту, доктор філософії (міжнародне право), експерт ГО «АДАСТРААНАЛІТИКС», автор 45 науково-публіцистичних праць, аналітичних записок та звітів.
- **Дмитро СУСЛИК** — інтерв'юер проєкту, магістр міжнародних відносин, має досвід проведення глибокого інтерв'ювання та проведення фокус-груп у проєктах USAID та Deloitte Ukraine.

Український інститут — державна інституція у сфері управління Міністерства закордонних справ України. Місія Українського інституту — зміцнення міжнародної і внутрішньої суб'єктності України засобами культурної дипломатії. Ми налагоджуємо міжнародні культурні зв'язки між людьми й інституціями і створюємо можливості для взаємодії українців зі світом.

Цей аналітичний звіт є частиною серії досліджень культурних середовищ та локальних контекстів країн Азії, Африки та Латинської Америки, проведених на замовлення Українського інституту у 2024-2025 роках.

ukrainian
institute

